

**УНИВЕРСИТЕТ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И
ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ**

**КАТЕДРА: „НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ” СПЕЦИАЛНОСТ „НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ-
ДЪРЖАВНОСТ, ДУХОВНОСТ И ЛИДЕРСТВО”**

МАГИСТЪРСКА ТЕЗА

на тема

**Ролята на българското масонство за укрепване на българската
държава и българската армия от 1878 до 1946г.**

Дипломант :

Венцислав Бориславов Григоров

фак. № 143-ндлз

Научен ръководител :

проф. д.ик.н Евгений Сачев

София

2016

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД.....	3
ПЪРВА ГЛАВА. ФОРМИРАНЕ И РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКОТО МАСОНСТВО СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО (1878Г.)	5
1.1. Организация на българското масонство – същност и структура. 5	
1.2. Философско – етична доктрина на масонството.	13
1.3. Парамасонски структури в България до 1940 г.	23
1.4. Граждански организации, близки до масонството.	33
ВТОРА ГЛАВА. РОЛЯТА НА МАСОНСТВОТО В РАЗВИТИЕТО НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА	41
2.1. Национално-революционните движения и Масонството.....	41
2.2. Основни масонски инициативи за изграждане на българската държава.	51
2.3. Роля на масонството за Съединението на Източна Румелия с Княжество България.	62
ТРЕТА ГЛАВА. БЪЛГАРСКОТО МАСОНСТВО И ФОРМИРАНЕТО НА БЪЛГАРСКАТА АРМИЯ	69
3.1. Военното обучение и масонството	69
3.2. Видни български офицери-масони.	76
3.3 Масонството и формитането на българските военноморски сили.	87
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	95
Източници :.....	97

УВОД

За кратките периоди на своето съществуване българското масонство е белязано от множество проблеми някои идващи от самото масонство, а други вследствие на политическата обстановка в дадения момент. Масонството в България се заражда доста късно заради нейната окупация от Османската империя и преживява периоди на разпад и реактивиране, които го правят нестабилно и лесно уязвимо към вътрешни и външни проблеми. Всички сериозни промени в България и света като войни и смяна в политическата система директно са се отразявали на българското масонство.

След бурното развитие на българското масонство след края на първата световна война, в края на 20-те и началото на 30-те години на XX век, някои крайно националистически групи започват да водят борба срещу масонството.

През 1940 г. със закона за защита на нацията дейността на Великата ложа е забранена, класифицирайки я като тайна организация, която пропагандира интересите на западните демокрации и които според закона са вредни за българските държавни интереси.

Целта на настоящата дипломна работа е да докаже връзката на масонството с укрепването и развитието на българската държава и армия от Освобождението на страната до 1940 г.

Актуалността на изследването се подразбира, поради това, че в близките няколко години, масонството е тема, която буди интерес. Много издания и книги придобиват популярност именно затова, че обекта на тяхното съдържание е това тайно общество.

За да се постигне **целта**, са поставени няколко основни **задачи**:

1. Анализ на българското масонство след Освобождението – неговото формиране и развитие;

2. Изследване ролята на масонството за развитието на българската държава;

3. Изследване връзката между българското масонство и формирането на българската армия.

Обект на настоящата дипломна работа е масонството и структурата на организацията му, а **предметът** – специфичната му роля за развитието на българската армия.

Методите на изследване, които се прилагат са:

-сравнителен исторически анализ;

-анализ на публикациите.

Дипломната работа се основава върху проучването на голям брой научни трудове на български и чужди автори, на документи в областта на българското масонство, на специализирани издания на международни и български организации, информация от Интернет и авторски изследвания по отношение на разглежданата проблематика.

ПЪРВА ГЛАВА. ФОРМИРАНЕ И РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКОТО МАСОНСТВО СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО (1878Г.)

1.1. Организация на българското масонство – същност и структура.

Масонството е посветителско общество, което има неуточнен произход. Различни клонове на това общество днес съществуват под различни форми в цял свят, с членска маса приблизително 5 милиона души, от които около 480 000 в Англия, Шотландия и Ирландия, и по-малко от 2 000 000 в Съединените щати. Различните масонски организации споделят морал и метафизични представи, които включват, най-често, институционализирана вяра във Върховно същество.

Загадките са основават на човешката същност и всичко, представено в загадъчна форма, винаги поражда любопитство. Кой са тайните на масонството, откъде са митовете за най-древното и масово етично-нравствено движение в света, което обединява 80 млн. последователи.?

„Най-голямата тайна на масонството е в това, че то се гради върху най-малко тайни" - казва Великият майстор на Обединените велики ложи на Германия Алфред Коска. Вероятно е прав, защото според проф. Александър Пятигорски за масоните и техните ритуали са написани 60 000 книги. И то все автори, които наистина би трябвало - ако следваме логиката на митовете - не да издават своите писания, а да бъдат с прерязани гърла и да разказват историите си без език - както повеляват най-древните масонски заклинания за предателите, дръзнали да повдигнат завесата на масонските тайнства.

Според най-разпространените версии възникването на масонството датира от библейски времена. През 950 г. пр. н. е. цар Соломон възлага на архитекта Хирам да построи в Ерусалим храм на Йехова. Мъдрият строител разделил работниците според техните професионални умения на чирак, калфа и майстор. Това са трите основни степени и в съвременното

масонство. Седем века по-късно гилдиите на строителите започват да приемат за членове и неоперативни зидари, които работят само върху идеите на градежите, без да участват пряко в тях.

Според друга легенда масонството е наследство от учените и жреците на Халдея, Индия и Египет, които са разпространявали по този начин своите нравствени учения и възпитавали своите ученици и привърженици.

Третата легенда е, че масонството произлиза от Ордена на тамплиерите (пазители на храма). Този рицарски орден е основан през 1118 година от участниците в кръстоносния поход в Ерусалим, където те получават дом, разположен на мястото на храма на Соломон, откъдето и идва името им. Постепенно орденът забогатява от многобройните дарения и пожертвования, но заедно с това започва и да злоупотребява с могъществото си. Обвиняват ги, че са забравили обета си и се превърнали в неверници, които започнали да кроят план за олигархично завладяване на света. Кръстът на рицарската мантия бил само знак на ордена и постепенно се превърнал в Т (тамплиер). Рицарите тамплиери считали за свой покровител Йоан Кръстител и не признавали Христос за всемогъщ бог. Това става повод папа Климент V и кралят на Франция Филип IV да започнат преследване на рицарите през 1311 г. Орденът е забранен във всички християнски държави, а последният Велик майстор на тамплиерите Жак дьо Моле е изгорен на клада на 11 март 1314 година.

В продължение на 70 години настъпва затишие и никой не чува нищо повече за тамплиерите. Всички смятат, че орденът е унищожен и заличен. Докато не се случва нещо съдбоносно.

В края на юни 1381 година 100 хиляди англичани тръгват от различни посоки и се насочват към Лондон. По пътя си палят манастири, опустошават имения, убиват всеки, изпречил се на пътя им. Дори превземат Лондон. Когато водачите се качват на Лондонската кула, за да

поздравят последователите си с победата, те признават, че принадлежат към Велико общество, което е вдъхновило бунта. Никой обаче не успява да узнае коя е организацията, успяла да мобилизира толкова много хора за толкова кратко време. Все пак става въпрос за XIV век - без никакви средства за комуникация, без PR-кампании и медии. При това става въпрос за 100 000 необразовани селски люде, които се надигат единни срещу своите потисници - рицарската общност на „Хоспиталиерите на св. Йоан“, монашески орден, известен още като Орден на малтийските рицари. Освен перфектната организация бунтът прави впечатление на Европа с особената жестокост на въстаниците и селективното наказание на членовете на рицарския орден.

Съвременното масонство води началото си от 24 юни 1717 г., когато в лондонската кръчма „Гъската и скарата“ е провъзгласена Обединената Велика ложа на Англия, в която се сливат самостоятелно действащите до този момент четири английски ложи. Велик майстор единодушно става сър Антъни Сайер. Шест години по-късно пастор Джеймс Андерсън написва „Конституционна книга на франкмасоните“, която се превръща в катехизис на Свободните зидари.

По българските земи франкмасонството се появява в началото на XIX век. Посветени в Свободното зидарство чужденци, посещаващи българските градове по поречието на река Дунав, правят опити за организирането на масонски огнища и привличането в тях на българи имащи предимно търговски отношения със страните от Средна и Западна Европа. По това време българската държава е в състава на Османската империя. Много турски офицери и сановници от гарнизоните в Дунавския вилает са водили организиран масонски живот, но не са допускали в тях членство на българи.

За първият българин, посветен във франкмасонството се счита живелият в бесарабския град Кишинев, архимандрит Ефрем. Там той, през

1820 г. попада в Ложа "Овидий". След завръщането си в България, архимандрит Ефрем се опитва да основе Ложа в българския гр. Русе.

Основоположник на българското регулярно франкмасонство е българинът Иван Николов Ведър. Със същността и принципите на Свободното зидарство той се запознава по време на пътуванията си в Европа. Посветен е в английска Ложа в Цариград (Истанбул). Достига най-високата, 33° степен в йерархията на Стария и Приет шотландски обред. Ведър е бил в тесни връзки с членовете на Българския централен революционен комитет в Букурещ (Румъния), организиращ борбата за независимост на българската държава. По-късно той въвежда в масонството много именити български национал-революционери, които впоследствие заемат важни ръководни постове в третата българска държава. По време на Руско-турската война (1877-1878 г.) благодарение на установената масонска връзка между Иван Ведър и турски военнокомандващ, българинът успява да предотврати унищожаването на най-европейския български град Русе.

Веднага след освобождението на България през 1878 година, Иван Ведър предприема действия за създаването на първата българска регулярна франкмасонска Ложа. Ведър посвещава в Свободното зидарство няколко негови съграждани от гр. Русе и когато техният брой достига необходимото количество, българите-зидари пожелават обособяването си в тяхна самостоятелно свободnozидарско сдружение. През 1880 г., с патент на Великия Изток на Португалия, е провъзгласено запалването на Светлината на първата българска регулярна Ложа, наречена "Балканска звезда", със седалище в гр. Русе. За неин Първомайстор е въведен Иван Ведър. Много скоро тази Ложа разпростира своята дейност и в други големи български градове. "Балканска звезда" е посещавана и от самият княз на България, княз Александър Батенберг, който преди да заеме българският трон е работил в австрийска Ложа. През 1884 година, в гр.

Варна е основана първата българска Велика ложа, която просъществува много кратко време.

Младото и неопитно българско масонство, не успява да се опази от заразата на избухналите политически противоречия и междуличностна конфронтация в новата се българска държава. За да избегне компрометирането на масонството и да запази от опорочаване свободнозидарските принципи, през 1887 г. Иван Ведър "приспива" Ложа "Балканска звезда", а скоро след това и втората българска Ложа "Братство", със седалище в столицата София. В продължение на около двадесет и пет години много българи постъпват и членуват в различни чуждестранни Ложи (предимно немски и френски), поддържат помежду си братски връзки, но едва в началото на XX век, след признаването на независимостта на българската държава, се започва отново обмислянето на идеята за инсталиране на български Ложи.

През 1914 г. редица посветени и членуващи в чуждестранни изповедания българи учредяват в София Ложа "Заря", която получава патент за редовност от Великата ложа на Франция. Започват проучвания на възможностите за основаване на самостоятелна и независима Велика ложа на България. След консултации с редица европейски масонски сили, през 1917 г. Великата ложа на Франция дава своето съгласие, българската Ложа "Заря" да се раздели на Ложите "Зора" и "Светлина" и те да образуват Великата ложа на България.

На 7 януари 1918 г. в столицата София е провъзгласено инсталирането на Великата символна ложа на България. За първи Велик майстор е въведен генерал Александър Протогеров. Българските масони обявяват своя Декларация за изповядваните свободнозидарски принципи. В нея те декларират, че Великата символична ложа на България признава основните принципи на Всемирното масонство, по които се задължава

строго да се ръководи. За девиз на Великата символна ложа на България от 1918 година е обявен: "Любов, Истина, Труд".

За периода 1918-1940 година, Великата символна ложа на България развива активна дейност в полза на Свободното зидарство, както в своя национален Ориент, така и в международния живот на Всемирното Братство. Великата символна ложа на България основава свои Ложи в градовете Русе; Варна; Пловдив; Бургас; Плевен; Кюстендил; Ямбол; и Дупница. Над петстотин български мъже са посветени в масонството. Значителна част от тях са личности с голямо обществено значение за страната и със сериозен международен авторитет. Зидарската престилка препасват видни учени и университетски преподаватели, творци на изкуството, политици и индустриалци, банкери и търговци, дипломати, военни. Седемнадесет министър-председатели на България са били франкмасони. Благодарение на това, Великата символна ложа на България изиграва съществена положителна роля в общественото развитие на страната и в трудните за българската държава моменти, както във вътрешен, така и в международен аспект. От особено важно значение са действията на Великата ложа на България по посока на постигането на едно по-хуманно отношение към България и нейните поданици от страна на държавите-победителки в Първата световна война. С осъществяването на редица хуманитарни акции и активно участие чрез своите членове в различни сфери на профанния живот, българските Свободни зидари, с доказаната си полезност заслужават симпатиите на властите и общественото мнение.

За много кратко време Великата символна ложа на България получава официално признание от почти всички значими свободнозидарски сили в света, влиза в близки отношения с тях и взема активно участие в живота на Всемирното франкмасонство. Български делегати участват в работата на почти всички организирани в Европа международни масонски форуми.

Преведени и издадени на български език са редица трудове на известни европейски автори разглеждащи Свободното зидарство, като човекополезно и хуманно движение. Като гости на Великата символна ложа на България, страната е посетена от няколко видни функционери на европейското и американско франкмасонство.

Масонството се подразделя най – общо на три степени – наречени в Германия „Степени на Йоан“, а в Англия – Сини степени“. Това са чирак, калфа и майстор, които символизират пътя на личностното развитие. Ако един мъж – тъй като жени не се допускат – е приет в ложата, той първоначално се посвещава в степен чирак. Тя засяга самопознанието и той е принуден да осъзнае своето човешко несъвършенство. Символизира се чрез неодялан камък. Несъвършеният се нуждае от чужда помощ, за да разбере значението на човечността и братството. Чрез непрекъснатата работа върху себе си чиракът би трябвало да се превърне в градивен елемент на храма.

Ако се развива добре и работи над себе си, той обикновено след година бива повишен в степен калфа, чийто символ е кубичният камък. Там е длъжен да се упражнява в самодисциплина, защото в масонството тя е предпоставка за хармонично обединяване на хората – симболизиращи с тухли – във всеобщия храм на хуманността. Сега е призван да се стреми към усъвършенстване на социални връзки с братята и ближните.

Когато стигне до степен майстор, братът трябва да осъзнае преходността на човешкия живот, да прегледа и премисли житейския си план. На майсторската степен символично е определена чертожната дъска. МАйсторът ще предаде нататък поита си с примерен чертеж или рисунка. Той носи по – голяма отговорност и поема още задачи. По този начин остава свързан с извършването в предишните степени.

Всички масони, независимо от тяхната степен и задачи, се приемат за равностойни братя и вземат решенията по демократичен път. Начело на

масонската ложа винаги стои председател – достопочтен майстор – който от своя страна има двама заместници, първи и втори надзирател. Има също и ковчезник и някои позиции, които срещаме и в нормалните съюзи като архивар, церемониалмайстор и други подобни.

1.2. Философско – етична доктрина на масонството.

Класическото масонство се разбира като етичен съюз на свободни хора с убеждението, че непрекъснато усъвършенстване води до по – човешко поведение. Освен това учението съдържа пет основни идеала: свобода, равенство, братство, толерантност и хуманизъм, които трябва да присъстват в ежедневието чрез практическо упражняване и могат да бъдат описани по следния начин:

1. Свободата трябва да се осъществи чрез освобождаването от потисничество и експлоатацията – глвна предпоставка за свободния дух индивидуалната реализация.
2. Равенството означава игнориране на класовите различия и равноправие пред закона.
3. Братството може да се осъществи чрез сигурност, доверие, взаимопомощ, солидарна отговорност и разбирателство между хората.
4. Толерантност се постига при вслушване и зачитане на други мнения.
5. Хуманизъм е сбор от четирите предишни основни стълба и е символизиран чрез „Храма на хуманизма, за който работят масоните.

Всички методи на преподаване забраняват партийните и религиозните спорове и особено тези за вероизповеданията. В основния закон на масоните казано буквално: „Освен това не бива да правите или казвате нещо, което би нарушило или прекратило непринудения и свободен разговор. Защото това би повлияло неблагоприятно на нашето единство и би осуетило високата цел, която преследваме. Затова в ложата не е разрешено да се хвърлят обиди, да се правят язвителни намеци и да се водят спорове за религия, нация или политика.“

Елементите на петорната съвкупност /свобода, толерантност, братство, трансцендентност и тайна на посвещението/ трябва да бъдат разбирани в единство. Това означава, че ако само един от тях липсва, не става въпрос за същата философска антропология. Ако се отнеме от

Масонската философска антропология някой от петте елемента - свободата или толерантността, или братството или трансцедентността или тайната на посвещението - няма да отслабне и да се ограничи сферата на нейната валидност, а по-скоро би се анулирало самото Масонство. Елементите на петорната съвкупност изразяват възглед за човека и живота, който би могъл да бъде стойностен за всички хора. Нейната крайна цел не е нищо друго, освен да обедини под звездното небе на Храма всички хора, свързани в братска верига.

Основните идеали на Свободното Масонство са приятелството, моралността и братската любов. Важно е да се спомене, че освен тези три идеала, на които Свободното Масонство набляга много, има и други с почти същата важност.

Под наименованието „Идеали“ се влага смисъл на знания, които са очевидно толкова истински, толкова универсално приети, че масоните им вярват напълно и винаги ги приемат с цялата им важност. Примери за такива знания има навсякъде около нас. Доброто здраве е по-добро от болестта, човек, който говори истината е по-благонадежден отколкото лъжеца, по-добре е да се спестяват пари, отколкото да се прахосват, трудолюбивият човек е по-полезен отколкото мързеливия; съветът на мъдрия човек е по-полезен, отколкото този на глупавия; образованието е по-предпочитано отколкото невежеството – това са съвсем малка част от безбройните примери от принципите, които никой интелигентен човек няма да постави под съмнение. Всеки ги приема за важни. Те са основни идеали.

Градежът на един масон, това са хармоничните човешки взаимоотношения. Работейки в своите ложи, свободните зидари разкриват моралните норми на братството и възпитават в себе си разбирането и волята да ги следват, създават мрежа от персонални връзки помежду си, изграждат своята репутация и гарантират доверието на другите масони в

нея, като доказват индивидуалните си качества. Всички напускат масонските работилници не просто овладявайки традициите и знанието на предците, а познавайки други хора и изграждайки надеждни приятелствата. Така масонските ложи са „фабрики” за социални знания и контакти и трудът в тях създава обществени взаимоотношения, характеризиращи се с общ начин на мислене и ценности, високо взаимно доверие и съпричастност с останалите, т.е. „социален капитал”.¹

Както сочи Албърт Пайк, „Задължение на Масонството е да подпомага въздигането на моралното и интелектуалното ниво на обществото; да създава знание, като въвежда в обръщение идеи и способства за умственото развитие на младите, а чрез предаване на аксиомите и разгласяване на позитивните закони, постепенно да постави човешката раса в хармония със съдбините ѝ.” Всички масони са се посветили на това задължение. В неговата сърцевина е подкрепата за собственото и това на другите личностно развитие и службата на обществените интереси. С подобна мисия Масонството се подрежда до редица други обществени и частни институции, които са ангажирани със социалното знание и развитие – университетите, църквата, политическите партии и организации, книжарниците, музеите, театрите и кината, издателските къщи, медиите. Онова, което го отличава в тази група, е специфичният метод, по който търси личностното и общественото развитие - създаването на среда, в която отсъства всякаква догматична основа, било то идеологическа, политическа или религиозна и чрез символно и ежедневно общуване се обменят знания, опит и добър пример.

Ясно е, че масонският метод е силен и продуктивен. По-добро доказателство за това от многовековната жизненост на братството няма и

1 Putnam, R. The Prosperous Community: Social Capital and Public Life. The American Prospect, 1993, 13, 35-42.

не е необходимо. Предизвикателствата на изменящия се свят обаче налагат да вникнем по-добре в причините, които правят масонството мощна и устойчива институция и да анализираме способността ѝ тя да остане такава и в следващите хилядолетия.

Масоните отлично разбират тленността на всяка институция, основана на някаква догма. Затова масонското учение оставя своите членове свободни сами да пишат нормите на поведението си и да ги изменят, когато те остаряят и животът иска да бъдат променени. То не учи никого в какво да вярва и в какво да се съмнява, с кого да се асоциира, какви политически, идеологически или религиозни идеи да изповядва. Изборът тук е на самите масони. Те сами чертаят проектите и реализират своите социални градежи, а силата, която стои над тях – Великият архитект – е само символ на единството, свободата и отговорността им за техните собствени дела.

За разлика от повечето други институции, масонството не дефинира крайната цел на личното и общественото развитие, а само учи как да се движим към нея. И ако съществува някакво скрито масонско знание, то най-важната част от него е разбирането, че изграждането на хармонични личности и общество изисква да се овладее изкуството за създаването на хармонични човешки взаимоотношения и че степенята, в която успяваме да ги постигнем, зависи от ценностите и поведенческите ни модели, в контекста на които търсим знанията и изграждаме социалните си взаимодействия.

В подобна логическа верига масонството поставя акцента не на характеристиките на обществото, както правят другите институции, а на човешките отношения. За да разберем подхода му към тяхното изграждане, несъмнено трябва да изходим от по-общото разбиране за мотиваторите в човешките взаимодействия.

В личните отношения има няколко възможни мотиватора. Сред тях са инструменталната мотивация, породена от очакването, че взаимоотношенията ще осигурят определени парични облаги или ще помогнат за придобиването на ценна информация; позиционната мотивация, свързана с възприемането на асоциирането с другите като източник на престиж; и вътрешната мотивацията за „служба на общността”,² породена от алтруистична загриженост, вярвания, че частните действия следва да постигат по-широки обществени цели, желание да се получи признание в рамките на общността или стремеж към реципрочност.

Много често тези три типа мотивация се преплитат, но масоните откриват, че отсъствието на истинска симпатия е несъвместимо с постигането на удовлетворителни лични взаимодействия, насочени едновременно към персонални и обществени цели.³ Те изискват колективните усилия на хора, които са вътрешно мотивирани да си сътрудничат, убедени са във важността на обществения проект, който ги обединява и в силите си да го постигнат съвместно. Разбира се, задоволителни взаимоотношения могат да се търсят и с посредничеството на пазара, както това става при личните лекари или компаньонките. Подобна стратегия обаче има съществени ограничители. За личните взаимоотношения е от значение не само обективното поведение на другите, но също тяхното отношение и подбуди,⁴ които не могат да се осигурят от пазарните взаимодействия, основани на преследването на личния интерес и договорните гаранции.

² Fehr, E., A. Falk. Psychological Foundations of Incentives. *European Economic Review*, 2002, 24, 687-724; Francois, P. Public Service Motivation as an Argument for Government Provision. *Journal of Public Economics*, 2000, 78, 275-299.

³ Zelizer, V. How Do We Know Whether a Monetary Transaction is a Gift, an Entitlement, or Compensation? В: Ben-Ner, A., L. Putterman. (eds.) *Economics, Values, and Organization*. Cambridge, MA: Cambridge University Press, 1998.

⁴ Kelley, H., J. Thibaut. *Interpersonal Relations: A Theory of Independence*. New York: Wiley, 1978.

Затова според масонските норми на поведение, усилията в изграждането на личните взаимодействия не трябва да са мотивирани само от инструментални цели. Напротив, те следва да имат своя собствена ценност, като форма за реализация на личността и посвещаването ѝ на масонската общност и обществото като цяло. Това обяснява защо личните взаимоотношения между масоните се формират чрез изграждането на общности или използвайки специалната терминология - ложи. В тях управлението се основава на система от морални норми, които превръщат в основни ценности сътрудничеството, толерантността и солидарността, придават на взаимодействията характеристиките на „размяна на подаръци” и правят алтруистичната „братска обич” и загрижеността за другите двигатели на личните взаимоотношения между масоните.

Подобна идея, че в личните взаимодействия може и трябва да се разчита на алтруистичната братска обич, на пръв поглед противоречи на заложената в основите на съвременното социално познание теза, че хората се ръководят от собствените си интереси, а не от велики идеи и склонност към саможертва за тях. Няма как да не се съгласим с подобен възглед, ако наблюдаваме обществените отношения и практики. Масонството обаче създава среда, в която всеки един много по-често се ръководи от алтруизъм. Ще посочим поне три най-силни механизма, които постигат това.

Първият е специфичният подбор, който прави братството измежду желаещите да участват в него. Тъй като целите на масонството се реализират чрез личните взаимодействия на масоните, в които доверието и сътрудничеството са основни източници на успеха, ложите осъществяват специален подбор измежду кандидатите за членове и предпочитат тези от тях, които притежават силно развита склонност да помагат на другите и в които членовете им имат доверие.

Второ, в хода на самите взаимодействия между членовете на братството се изгражда среда, която възпитава и доизгражда алтруистичните наклонности. Масонските дела се концентрират върху обединяващото масоните, а всичко, което може да ги разедини – политика, религия, идеология, жени – нямат място в тях. Във всички масонски ритуали взаимопомощта, сътрудничеството и подпомагането на нуждаещите се са основни теми. Срещите между масоните са регулярни и честотата им нараства в по-горните масонски степени. Всичко това е пътят към възпитаването на „братска обич“ сред свободните зидари и обяснява тяхната по-голяма склонност към жертви за другите.

Третата причина масоните да разчитат на алтруизма е в характера на самите масонски идеи, знания и умения. Те са част от индивидуалността на всеки масон. Тяхното разпространение и достъпът на другите до тях е един от най-важните начини, който свободния зидар използва, за да разшири границите на своето собствено Аз. Погледнат от този ъгъл, свободният обмен на знания и умения между масоните ги прави само по-богати и по-силни.

Наличието на достатъчна алтруистична мотивация у членовете на масонската общност позволява отношенията между тях да се изграждат на основата на реципрочността, с което да се превърнат в социален капитал за братството и обществото. Това е системата от групови отношения, норми и доверие, които създават взаимни ползи,⁵ улесняват координацията и сътрудничеството между масоните и превръщат ложите в общности. Свободните зидари са хора, които съвместно изживяват радостните мигове в живота и се подкрепят в трудностите. Между тях има атмосфера на доверие и система от споделени ценности. Това им позволява да

⁵ Gui, B. On “Relational Goods”: Strategic Implications of Investment in Relationships. Dipartimento di Scienze Economiche, Universita di Venezia, 1995; Putnam, R. The Prosperous Community: Social Capital and Public Life. The American Prospect, 1993, 13, 35-42.

преследват единни цели, гарантира вътрешната интеграция на масонските общности, играе ролята на катализатор на индивидуалните усилия за служба в интерес на братството и подобрява значително шансовете за успех във всяко начинание. В масонските ложи се изграждат братски взаимоотношения, които трансформират начинанията от бизнес в дългосрочно посвещение на една хуманна институция и идея.

Социалният капитал на масонството е изключително важен, както за самите масони, така и за обществото. За всеки свободен зидар отношенията с неговите братя, споделящи сходни ценности и интереси, чувството за принадлежност, доверието и сътрудничеството на другите имат не само инструментална, но и собствена ценност. Тя прави масоните загрижени за равнището на социалния капитал и лоялни към братството, мотивира ги да допринасят доброволно за неговото изграждане. Това е още една причина за устойчивостта на свободното зидарство във времето и източник на предимство пред другите институционални форми.

Социалният капитал на масонството ражда и несъмнени инструментални индивидуални ползи. В рамките на братството той създава репутация за притежавани знания и умения и склонност към сътрудничество. За всеки масон подобно „добро име” и доверието на другите в него намаляват разходите за икономическите и социалните взаимоотношения, в които влиза и така позволяват да се привличат добри клиенти и да се намират привлекателни възможности за заетост и стабилни бизнес-партньорства.

Социалният капитал също е важен и за обществото като цяло. В съвременните условия значението на притежаването на суровини, физически капитал и технологии намалява за сметка на човешкия социален капитал.⁶ Чрез постигането на социална сплотеност и подобряването на

⁶ Bassanini, A., S. Scarpetta. The Driving Forces of Economic Growth: Panel Data Evidence for the OECD Countries. OECD Economic Studies, 2001, № 33, 10-56; Stewart, T. The Wealth of Knowledge, London: Nicholas Brealey, 2001.

функционирането на информационните потоци, координацията и сътрудничеството, той е главният двигател за устойчиво икономическо, социално и културно развитие.⁷ Разбира се, както съвсем основателно посочва Димитър Недков, за успешното овладяване на изкуството на хармоничните човешки взаимоотношения е нужно масоните да успеят да пренесат тези взаимоотношения и в средата, в която работят и живеят.⁸ В противен случай, ако знанието се ограничава само в рамките на братството или се създава социална сегментация,⁹ обществените последици като цяло ще са негативни.

Ролята на социалния капитал в изграждането на масонските взаимоотношения поставя и проблема за пътищата за неговото успешно мобилизиране. Те са в постигането на вътрешно доверие и гаранции, че няма да се злоупотреби със социалния капитал на масонството.¹⁰ Най-добрата организационна форма за това е социалната общност с идеална цел, а най-удачните управленски структури - стимулиращите свободата и равноправието. Затова, за разлика от институциите, разчитащи повече на финансовия и по-малко на социалния капитал, масонското братство не възприема йерархичните отношения, в които финансовият принос се цени повече от труда и властта се разпределя пропорционално на вложените финансови ресурси. В него управлението е колективно, демократично и децентрализирано, а масонското единство се основава не на подчиненост на единна воля и замисъл, а на уважение на свободното мнение, толерантността и разнообразието.

⁷ Leadbeater, C. *Living on Thin Air: The New Economy*. Harmondsworth: Penguin Books, 1999.

⁸ Недков, Д. 125 години масонство в България. ВЛСПСЗБ, 2004; Stewart, T. *The Wealth of Knowledge*, London: Nicholas Brealey, 2001.

⁹ Granovetter, M. *The Strength of Weak Ties*. *American Journal of Sociology*, 1973, 78 (6), 1360-80.

¹⁰ Gui, B. *Beyond Transactions: On the Interpersonal Dimension of Economic Reality*. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 2000, 71 (2), 139-169.

Отново ще си позволя на цитирам уважавания от всички нас изследовател на масонството Димитър Недков, който описва това с думите: „За Свободния зидар масонската ложа е естествената среда, в която той се чувства свободен в мислите, речта и действията си човек. В свободнозидарската работилница масонът влиза с увереността, че е приеман от равни като равен. Установената йерархия е единствено стимулатор за амбицията на по-нисшите степени да се усъвършенстват в занаята и да достигнат до по-висока степен на познание за себе си и за заобикалящия ги свят. Строгийт ред и дисциплина в Ложите на Свободните зидари не се възприема като наложен диктат от определени длъжностни лица. Въпреки йерархията, никой Брат не е подчинен на никой Брат, и никой не може да оказва каквото и било влияние върху мислите и постъпките на друг.”¹¹

В заключение към всичко това бихме могли да добавим - свободата, братството и равенството в масонските отношения не са само една традиция, а символиката, с която са обгърнати, не са отживял фолклор. Те са пътят към изграждането на хармонични отношения между масоните и превръщането на тези отношения в социален капитал – най-ценният ресурс в обществените отношения за нашата трансформираща се цивилизация в настъпващата пост-пазарната ера. Те са в ръцете на масоните и са тяхна отговорност, вменена със свободата, която им е дал Великият архитект да творят своя живот такъв, какъвто желаят и да градят обществото по проекта, който самите те създават и утвърждават. Масоните знаят пътя, могат и следвайки своите традиции ще продължават да носят тази отговорност с чест и достойнство.

¹¹ Недков, Д. 125 години масонство в България. ВЛСПСЗБ, 2004;

1.3. Парамасонски структури в България до 1940 г.

Масонските организации са закрити клубове създадени още през 18-ти век. Организационните основи са взимствани от професионалната гилдия на строителите през Средните векове. Оттук и названието „масон“ (mason – зидар, на английски език).

Първоначалната идея на клубовете е обединението на хора, които да си помагат при решаване на професионални или житейски проблеми. След това масоните започват да си поставят и обществени цели предимно от благотворителен характер. Членовете на клубове са задължени да заявят, че вярват във „Висшата Сила“ и са съгласни да изпълняват „законите на благоприличния живот“.

В България масонските ложи функционират до 1941 година, когато са забранени със закон, подписан от цар Борис III.

Веднага след освобождението на България през 1878 година, Иван Ведър предприема действия за създаването на първата българска регулярна франкмасонска Ложа. Ведър посвещава в Свободното зидарство няколко негови съграждани от гр. Русе и когато техният брой достига необходимото количество, българите-зидари пожелават обособяването си в тяхна самостоятелно свободnozидарско сдружение. През 1880 г., с патент на Великия Изток на Португалия, е провъзгласено запалването на Светлината на първата българска регулярна Ложа, наречена "Балканска звезда", със седалище в гр. Русе. За неин Първомайстор е въведен Иван Ведър. Много скоро тази Ложа разпростира своята дейност и в други големи български градове. "Балканска звезда" е посещавана и от самият княз на България, княз Александър Батенберг, който преди да заеме българският трон е работил в австрийска Ложа. През 1884 година, в гр. Варна е основана първата българска Велика ложа, която просъществува много кратко време.

Младото и неопитно българско масонство, не успява да се опази от заразата на избухналите политически противоречия и междуличностна конфронтация в новата се българска държава. За да избегне компрометирането на масонството и да запази от опорочаване свободнозидарските принципи, през 1887 г. Иван Ведър "приспива" Ложа "Балканска звезда", а скоро след това и втората българска Ложа "Братство", със седалище в столицата София. В продължение на около двадесет и пет години много българи постъпват и членуват в различни чуждестранни Ложи (предимно немски и френски), поддържат помежду си братски връзки, но едва в началото на ХХ век, след признаването на независимостта на българската държава, се започва отново обмислянето на идеята за инсталиране на български Ложи.

През 1914 г. редица посветени и членуващи в чуждестранни изповедания българи учредяват в София Ложа "Заря", която получава патент за редовност от Великата ложа на Франция. Започват проучвания на възможностите за основаване на самостоятелна и независима Велика ложа на България. След консултации с редица европейски масонски сили, през 1917 г. Великата ложа на Франция дава своето съгласие, българската Ложа "Заря" да се раздели на Ложите "Зора" и "Светлина" и те да образуват Великата ложа на България.

На 7 януари 1918 г. в столицата София е провъзгласено инсталирането на Великата символна ложа на България. За първи Велик майстор е въведен генерал Александър Протогеров. Българските масони обявяват своя Декларация за изповядваните свободнозидарски принципи. В нея те декларират, че Великата символична ложа на България признава основните принципи на Всемирното масонство, по които се задължава строго да се ръководи. За девиз на Великата символна ложа на България от 1918 година е обявен: "Любов, Истина, Труд".

За периода 1918-1940 година, Великата символна ложа на България развива активна дейност в полза на Свободното зидарство, както в своя национален Ориент, така и в международния живот на Всемирното Братство. Великата символна ложа на България основава свои Ложи в градовете Русе; Варна; Пловдив; Бургас; Плевен; Кюстендил; Ямбол; и Дупница. Над петстотин български мъже са посветени в масонството. Значителна част от тях са личности с голямо обществено значение за страната и със сериозен международен авторитет. Зидарската престилка препасват видни учени и университетски преподаватели, творци на изкуството, политици и индустриалци, банкери и търговци, дипломати, военни. Седемнадесет министър-председатели на България са били франкмасони. Благодарение на това, Великата символна ложа на България изиграва съществена положителна роля в общественото развитие на страната и в трудните за българската държава моменти, както във вътрешен, така и в международен аспект. От особено важно значение са действията на Великата ложа на България по посока на постигането на едно по-хуманно отношение към България и нейните поданици от страна на държавите-победителки в Първата световна война. С осъществяването на редица хуманитарни акции и активно участие чрез своите членове в различни сфери на профанния живот, българските Свободни зидари, с доказаната си полезност заслужават симпатиите на властите и общественото мнение.

През 1880 год. в гр. Русе е създадена Първата българска масонска ложа „Балканска звезда”, под върховенството на Великия Изток на Португалия, от нейния Първомайстор Иван Ведър (приет в зидарското Братство през 1864 год. и притежаващ степен „майстор” в английска ложа в Цариград).

През 1884 год. в гр. Русе е основана „Първата българска Велика ложа”, която просъществува за кратко време. Един от първите посветени

брата в „Балканска звезда” е големия българин Захари Стоянов, който става и главен двигател за реализиране на идеята за обединение на Княжество България и Източна Румелия, което става факт през 1885 год. с покровителството на княз Александър I Батенберг, обявен и за **ПОКРОВИТЕЛ НА СВОБОДНИТЕ ЗИДАРИ В БЪЛГАРИЯ.**

През 1918 год. в София е провъзгласено инсталирането на Великата символна ложа на България под върховенството на Великата ложа „Алпина” на Швейцария и Великата ложа на Франция с първи Велик Майстор генерал Александър Протогеров. За къс период от време българските масони получават признание от основните масонски сили по света. Български масони участват активно във форумите на братските ложи по света. За следващите 20 години Българското масонство провежда широко просветна и хуманитарна дейност, то стои зад създаването на „Червен кръст”, излизат първите масонски печатни издания – „Зидарски вести”, „Свободен зидар”, както и в профанския свят – „Заря”, „Мироглед”, „Свободно мнение” и др.

Първите български масони са били посветени през 60-те години на XIX век. Първата българска масонска ложа с име “Балканска звезда” е основана на 20 март 1879 г. в гр. Русе под патронажа на ложата “Великият изток на Португалия”, но тя просъществува само 3 години и се разпада поради преминаването на голяма част от членовете и към тогавашното партизанско движение. През 1883 г. в София е основана ложа “Братство”, която също има кратка история и просъществува до 1887, когато е приспана поради бурните политически борби. Все още младото и неопитно българско масонство не успява да се разграничи от избухналите политически противоречия и междуличностна конфронтация в новосформираната българска държава. Това налага Иван Ведър да приспи ложа “Балканска звезда” през 1887 г. До края на 19 и началото на 20 век отделни българи членуват в ложи в Германия, Франция, Турция и др. През

1908 г. в Солун, Битоля и Кукуш се основават няколко масонски ложи, от които най-многочислена е Солунската ложа “Солунска звезда”. Поради избухването на балканските войни тези български ложи зад граница били разпуснати след краткото си съществуване. Малко след края на балканските войни в България е реактивирана ложа “Заря” през 1914 г. в София. Сред основателите на ложата бил и Иван Ведър. Тази ложа успява да укрепне и да се развие благодарение на подкрепата на Франция и способство за широкото разпространение на масонството в България. През 1917 г. се основава Велика ложа на България със седалище в Пловдив, което спомага за внасянето на светлина в множество други ложи в други градове на България. Първата световна война затруднила изключително много развитието на масонството, защото довежда до диференциране на братята по света, като националните ложи застават зад своите правителства. Това затруднило международните контакти между Великите ложи и довело до нарушаване на наднационалния принцип в масонството.

През последните 15 години, след възстановяването на дейността на българските Ротари клубове, се появиха публикации, в които – къде от незнание, къде от зла воля – целите и задачите на Ротари се показваха, меко казано, по странен начин. Ротари се представяше като някаква затворена, елитарна, поставяща си какви ли не тайни и дори зловещи цели организация. Събранията на клубовете се описваха със сензационни подробности, които не само не са се случвали, но и не са могли да се случат. Ротари се представяше като част от световното масонство, заедно с което клубовете участвали в някакъв световен заговор. Автори като В. Георгиев, проф. М. Иванов, Иван Богданов, Д. Шарланов, без да дават каквато и да е обосновка на твърденията си, включват Ротари в системата на масонството, като понякога умозаклученията им придобиват почти хумористичен оттенък (напр. проф. Иванов пише “... ротарианството е близко до масонството, понеже голяма част от членовете на клубовете са

масони...”). Дори моят приятел Димитър Недков в “Масоните се завръщат в България” не е устоял на инерцията и на едно място, в хронологичния преглед на историята на българското масонство, включва едно изречение за създаването на Софийския ротари клуб.

Нападките срещу ротари клубовете у нас започват в края на 30-те години на XX в. сред клерикалните и националистическите среди. На първо място между мотивите за неразбирането и невъзприемането на Ротари е международният му характер. Силният натиск от страна на тоталитарните идеологии и постепенното им проникване сред една неголяма част от българското общество водят до необосновани критики срещу благородните цели на ротарианството за сближаване на народите и хората на базата на взаиморазбирателството. С подробности се описват “тайнствените ритуали”, “покръстването” на членовете, зловещата символика (?) ... Всъщност ротарианството няма тайни, всякакви романтични догадки за това са плод на буйна фантазия или зла воля. Безспорно е, че поради характера на клуба, който обединява водещи професионалисти и личности в обществото, не всеки може да членува в него. Но Ротари е открита, много опростена организация, която работи за социален и икономически напредък и - чрез връзките на приятелство с ротарианци от други страни - да помага за разбирателството и мирното сътрудничество между народите. Служба на другите, разбирателство, толерантност между всички хора - ето етичната основа на ротарианството.

Когато посочваме, че Ротари е нещо различно от масонството, това правим не защото упоменаването ни наред с масоните ни обижда или притеснява. Ценностите, провъзгласявани от масонството, неговите идеи, са едно от върховите постижения на човешкия дух и мисъл. Ротарианците не разглеждат масонството като своеобразен конкурент, поради което да търсят негови недостатъци или да подчертават предимствата на ротарианството.

Единственият стремеж е да се поставят нещата на мястото им, да се помогне както на неприятелите на масонството, които го смятат за източник на всякакви злини, така и на привържениците му, които смятат, че всичко добро и хубаво е свързано с него. Просто трябва да е ясно, че това са две различни организации, които се стремят - всяка по свой път и начин - да допринесат за развитието и напредъка на хората. Така че като пишем за едната, няма никакво основание да намесваме и другата!

Подобно на много други международни организации, ротари клубовете са трън в очите на тоталитарните режими, националистическите и клерикалните среди.

Всички тоталитарни режими са забранявали и преследвали дейността на Ротари. Подготвяйки Историята на Ротари клуб – София, попаднах на документа за забраната на ротарианството в нацистка Германия, текстът на който разкрива първоизточника на широко разпространена заблуда – “пришиването” на дейността на Ротари клубовете към дейността на масоните и обвиненията за съвместното им участие в някаква “световна конспирация”.

Мисля, че за всички събрали се тук ще бъде интересно да проследят как в канцелариите на националсоциалистическата пропаганда се ражда един мит, който вече десетилетия се възражда винаги, когато това стане необходимо на неприятелите на ротарианството и масонството.

Още Нюрнбергските расови закони от 15.9.1935 г. ясно показват, че антиеврейските предписания ще разтърсят самите основи на ротарианството в Германия. Въпреки че от 1933 до 1937 г. има привидно примирие между клубовете и нацистите, противопоставянето им не е прекъсвало никога. В пропагандата постоянно се отправя един основен упрек към Ротари: “преди всичко ротарианецът не е антисемит. Той не може да бъде убеден в националсоциалистическата теза по еврейския въпрос”.

Първият удар идва на 24 юни 1937 г., когато вътрешният министър на Райха, Фрик, нарежда на всички държавни служители да напуснат клубовете. През август 1937 “Фьолкишер беобахтер” излиза с уводна статия за това, че членуването в Ротари е недопустимо за членовете на НСДАП. Големият удар, обаче, предстои. Същият ден в дневника си г-н Гьобелс отбелязва: “... Бух (Валтер Бух е председател на Висшия партиен съд и един от 22-мата райхслайтери на националсоциалистическата партия - б.а.) ще публикува декларация за обявяване на война на Ротари. С право. Ние не бива да търпим повече тази международна банда, която най-често е под еврейско влияние...”

На 25 август 1937 г. в “Deutsche allgemeine Zeitung” е публикувано решението на райхслайтер В. Бух за забрана на немските Ротари клубове, в което между другото се казва: “... Ние смятаме за недопустимо, че клубовете са всъщност свързани с масонството, от което СПОРЕД НАШИТЕ ПРОУЧВАНИЯ (подчертано от автора) те произлизат... Преди всичко ротарианецът не е антисемит... Клубовете представляват член отряд на световното еврейство, което мимикрира там. След забраната на масоните в Германия членовете им намериха убежище в различни немски Ротари клубове, които дори нямаха представа какви хора приемат...” Тук е любопитно, че вероятно в бързината си, Бух допуска едно явно противоречие – от една страна нацистите твърдят, че организацията на Ротари клубовете са организирани от масонството, а от друга – че след забраната на последното тя дава убежище на членовете му без дори да знае, че те са такива...

Целият текст на Наредбата на В. Бух ясно доказва, че първоизточникът на упорито повтаряния десетилетия мит за произхода на ротарианството от масонството са националсоциалистическите пропагандни документи, антисемитската идеология на нацизма и насажданото от него противопоставяне на хората и народите.

За съжаление “откритието” на националсоциалистическата пропаганда продължава да се радва на жизненост и в наши дни.

Съвсем скоро и една от водещите терористични организации в Близкия изток – Хамаз – обяви Ротари за един от главните си врагове, който заедно с масоните е челен отряд на световния ционизъм.

Безспорен факт е, че между ротарианците има масони. Това обаче не означава нито организационно, нито идейно-философско сходство. Обяснението е просто: и в двете организации членовете се рекрутират сред интелектуалния, политическия и стопански елит, сред водещите личности и професионалисти във всички области, така че не може да няма хора, които да не членуват и в двете организации.

Не само като шега можем да отбележим, че в първия софийски Ротари клуб около 23% са били масони, но над 25% са били членове на БИАД, което не прави клуба “челен отряд” на Дружеството на българските инженери и архитекти. Както много точно отбелязва по повод на подобни подхвърляния главният редактор на сп. “Ротари в България” (бр. 9) още през 1940 г.:”... ние знаем, че масони има владци, генерали, висши съдии... Нима това прави техните организации масонски?... Нима армията на България е армия на масоните? Масонството е отделна организация, с която нямаме общо нито по форма, нито по съдържание. Ако масонството играе роля в живота на Ротари, тогава ако не друг, поне редакторът на списанието, комуто е поверена грижата да разнася ротарианската идеология, поне той би трябвало да е масон... а той не е...”. Ако разгледаме списъка на хората, които в продължение на седемте години съществуване на първия Ротари клуб в София са били негови членове, ще видим, че от 100 софийски ротарианеца, най-малко 75 не са били масони, от учредителите – половината, включително двама от четиримата главни инициатори... Не по-различно е положението и сега.

Що се отнася до твърдението, че скрита цел на Ротари клуб е подбор и проверка на бъдещи кадри на ложите, че клубовете са преддверие на зидарски храмове и параван за масонските усилия за разпространение и начин за реабилитирането им пред обществото, дори без сериозни изследвания се вижда колко те са необосновани: Ротарианството е родено и най-силно развито в САЩ - страната с най-силно масонство (над 3,5 милиона масони), където то изобщо не се нуждае от “предвестник” за проникване или от “реабилитационни фокуси”.

В Европа най-широко разпространение ротарианството има в Англия - родината на масонството, където около 1% от активното население са масони, т.е. масонството въобще не се нуждае от параван, укрепване или реабилитация.

В ислямските страни пък, където масонството е съвсем слабо, ротарианството - обратно на теорията на противниците му, също е относително слабо развито.

За разлика от масонството, което си поставя за задача да просвещава, да усъвършенства духа на човека, като оставя пълна свобода на индивида, получил светлината на познанието да прави собствени заключения според собствената си съвест, ротарианството има много по-земни, по практически задачи. То просто изисква от своите членове - хора на практическия живот, принадлежащи на различни професии, да не се отдръпват егоистично в черупката си. А да използват своите способности, възможности и идеи, за да се грижат за своя град и своята страна, без да се занимават с философски, идейни и религиозни търсения.

Бих искал да завърша с шеговитата бележка на президента на Софийския Ротари клуб от 1938 г. и председател на XXIV НС Стойчо Мушанов, казана по повод на поредното разясняване пред обществото, че тези две различни организации са просто... две различни организации: “... ако някой вижда идентичност на целите и средствата на Ротари клубс тези

на масонските ложи, това не означава, че Ротари е на погрешен път. Това може би значи, че масонството е на верния път...”

1.4. Граждански организации, близки до масонството.

Като цяло освен с печатна дейност, българското масонство през 30-те години е отдадено на развиване на международната си дейност и формиране на нови официални институции. В този период е създаден българския ПЕН клуб (Поети, Есеисти, Новелисти), YMCA (младежка християнска организация), Българска лига за защита правата на човека. Като се прибави все по-нарастващата роля на БЧК е видно, че международната активност на масоните е допринесла не малко за развитието на българското общество. Дребен, но показателен факт за масонските връзки е, че за почетни членове на ложа “Светлина” са обявени Едуард Вууд и д-р Елмът Каунт. Тези никому нищо не говорещи имена в един момент са били много важни фигури за страната ни. И двамата са членове на Комисията по репарациите след Първата световна война. В София влизат временно в редовете на ложа “Светлина” и се твърди, че точно те са допринесли с решенията си за чувствително редуциране на контрибуциите, наложени на страната ни.

За разширяване на международното сътрудничество спомага и създаденият през 1931 г. софийски филиал на друга промасонска организация - “Ротари клуб”. Първите му председатели – Александър Кличиян, инж. Любен Божков и Стойчо Мошанов, както и голяма част от основателите – Атанас Буров, Крум Мутафов, Димитър Савов, Георги Каназирски, Никола Долапчиев, Петър Габровски, Данаил Крапчев, Тодор Губиделников, Стоян Текелиев, са представители на българските

“свободни зидари”. Клубът е признат от “Ротари Интернешънъл” под № 3596.

Поддържат се и традиционните добри връзки с българските ложи “Б`най Б`рит”, добили гражданственост под името Бенаберитски ложи. Това са затворени еврейски организации, стремящи се също към осъществяването на дълбоко хуманни ценности. Бенаберитските ложи са обединявали около 400 видни евреи в подразделенията си “Карамел” - София, “Ел бен Йехуа” - Пазарджик, “Езра” - Варна, “Мидал” - Пловдив. Ето какво пише академик Жак Натан за организацията си: “Никому от нас не трябва да се откаже правото да бъде политик. Политиката и бенаберитизмът не се изключват. Но те трябва да се допълват така, че бенаберитизмът да не копира политиката. Този от нас, който изпълнява едно политическо верую, ако е редник в партията си, трябва да влияе на съмишлениците си за облагородяване на техните нрави, за вкореняване на повече спокойствие на делата на общежитието, за смекчаване на методите за борба с противника, за уважение и толериране на чужди мнения. Този от нас, който е издигнат до степен водач, освен горното трябва да разбере, че партията му трябва да се настани на власт, не на всяка цена, но с цената на едно състезание, където не се надбягват думи, а само дела.”

Факт е, че има сходство на масони и бенаберити. Факт е, много членове на еврейската ложа са били “свободни зидари” – Захари Алкалай, Жак Асеов, Жак Овадия, Исак Финци, Арон Бераха. Факт е, че още през 1924 г. позицията на масоните по еврейския въпрос е категорична: “Великата ложа на България има най-положително отношение към бенаберитските ложи. Ние осъждаме всяка проява на антисемитски идеи, защото тя е чужда на българското съзнание.” Но също така е факт, че много от членовете на двете ложи са били обругани от ортодоксалното еврейство като ренегати. Така че е немислимо да се слага знак за равенство между бенаберитското движение и масонските ложи, най-малкото поради

това, че едните определят религиозната принадлежност като определяща за членството.

Масонският печат, ротарианството и връзките “зидари” - бенаберитизъм могат да бъдат теми на отделни академични изследвания. Целта тук е да се разкрие разностранната дейност на Великата ложа на България, когато е действала в сравнително спокойно и нераздирано от политически разпри и външни влияния време.

Интересна е дейността на т. нар. “комасонство”. То не влиза в състава на Великата ложа на България и официалното отношение към него е: “Признаваме правото на всякакви сдружения, но спазваме и вековната традиция, която повелява членовете на нашата ложа да са само мъже.” Въпреки всичко, редица изявени български “зидари” демонстрират симпатия към създадените в София комасонски ложи “Парсифал” и “Богомил”, но като цяло те се въздържат от участие в подобни нерегламентирани прояви. Като своеобразен отговор на комасонството, Великата ложа на България създава дружество “Сестринска грижа”. В него членуват само съпруги на масони. Те знаят за “братството” на мъжете си, без да са посветени в тайнството и да имат право да присъстват на дискусиите в ложите. Участват в т. нар. “белозидарски срещи”, които са по повод събирания на членове на дадена ложа на официални празници, организират благотворителни прояви, събират помощи за пострадали масони. Често съпругите са изпълнявали деликатни мисии, имайки предвид известността и официалното положение в обществото на мъжете си. Интересно е, че сестри или други роднини от женски пол не били допускани дори и в подобни организации.

Тук нещата се свеждат до един основен въпрос за масоните, а именно участието на жените в редиците им. Някои Велики ложи, например френската, са сравнително по-либерални в това отношение. Но мощни организации като тези в Англия, Германия или Италия са категорично

против. Техните доводи не се основават на пренебрежение към жените, а на привързаност към традиционните принципи, които могат да бъдат обобщени като: вяра във Висше същество; непрекъснато самоусъвършенстване; съдник е само собствената съвест; забрана за политически и религиозни спорове; толерантност към чужди мнения; само мъже, навършили определена възраст и отговарящи на дадени качества, могат да бъдат членове; търсят се хора със стойност, а не масовост, т. е. известен елитаризъм.

Спазването на тези принципи е спасило “свободното зидарство” през вековете. Всички исторически превратности са се оказали по-слаби от него. До този момент няма никаква съществена причина за промяна на традиционните правила.

Що се отнася до самото женско присъствие, известно е, че при приемането в ложата, всеки нов “брат” получава чифт бели ръкавици. Но и чифт дамски ръкавици. Когато внимателно четем “Война и мир”, ще видим, че голяма част от действията на Пиер Безухов са свързани с масонската тематика. Очевидно е, че Лев Толстой добре е познавал ритуалите на “зидарите”. Ето какво пише той: “Драги братя, и тия ръкавици са определени за Вас. Дайте ги на оная жена, която ще почитате повече от всички. С този дар Вие ще уверите в непорочността на сърцето си оная, която ще си изберете за достойна “зидарка”. - След късо мълчание, добави: - Но внимавай, драги брате, да не би тия ръкавици да украсят нечисти ръце. В това време, когато Великият майстор произнасяше последните думи, Пиер се смути още повече, изчерви се до просълзяване, както се изчервяват децата, почна да се озърта неспокойно и настъпи неловко мълчание.”

До наши дни няма комасонска ложа, която да е призната за равнопознава от истинските “свободни зидари”. Това не е израз на пренебрежение, а на вяроност към традициите.

Някои автори често погрешно свързват теософските с масонските ложи. Известно е, че теософията е “религиозно-мистично учение, според което избрани лица могат непосредствено да познаят божеството чрез непосредствено общуване с “отвъдния свят”.

Няма никаква логическа връзка между масони и теософи. Това, че дадени представители на теософите са били членове на “свободно зидарска” ложа, нищо не означава. Интересно е, че подобна връзка е предизвикала скандал във Франция. През 1887 г. видният френски “зидар” Делмон Бартез пише прокламация, осветляваща този въпрос. Известно е какво влияние е имало френското масонство върху българското. “Да оставим на теолозите грижата да обсъждат догмите, да оставим на авторитарните църкви да формулират списъци на осъдените заблуждения. Но нека масонството остане това, което трябва да бъде – институция, отворена за всички проекти, за всички нравствени и възвишени идеи, за открити и либерални стремежи. Нека то никога не слиза на горещата арена на теологическите спорове, които винаги са го водели само до смутове и преследвания. Нека се пази да не бъде нито църква, нито Събор, нито Синод.”

Масоните посрещат 1933 г. с числен състав от 478 братя. “Работилниците” се трудят добре, атаките към Великата ложа на България са парирани, а международните контакти се увеличават. Но идва 19 май 1934 г. Тогава е извършен държавен преврат. Шестима министри от правителството на Кимон Георгиев са членове на “братството”. Това не е нищо ново за Великата ложа на България. Тя винаги е била в пряк допир с властта. В правителството на Александър Цанков масоните са петима. Министерският съвет на Андрей Ляпчев е включвал шестима. Толкова са и в кабинетите на Никола Мушанов, и в тези на Пенчо Златев, Андрей Тошев и Георги Кьосеиванов. Осем са в правителството на Богдан Филов. Не е смущаващо, че министър-председателят Кимон Георгиев е член на ложа

“Светлина”, а Великият майстор на Великата ложа на България Петър Мидилиев е вътрешен министър. Останалите братя са Константин Баталов, Янаки Моллов, генерал Пенчо Златев, Петър Тодоров, Димитър Атанасов, Никола Захариев и Тодор Кожухаров. Основният вдъхновител на преврата – генерал Дамян Велчев – също е деен член на ложата.

Но в конкретния случай масоните в правителството неволно стават участници и полагат политическите основи на една доктрина, която ще закрие ложата само след седем години.

Необходимо е пак да се подчертае, че Великата ложа на България не е контролирала политическия живот, че действията на партийните водачи или министрите не са били съгласувани или инспирирани от нея. Напротив. Представителите на политическия, интелектуалния и стопанския елит са се стремили към ложата, защото там са се чувствали защитени от ежедневните грижи, намирали са единомишленици, осъществявали са полезни контакти, получавали са информация. Не са се страхували да споделят възгледите си, защото са знаели, че всичко ще остане в ложата. Нито един “свободен зидар”, дори и Великият майстор не може да наложи волята си на друг. Но това, което се изисква, са аргументирани и откровени изказвания, без площадна риторика. Така че в известен смисъл може да се твърди, че ложата е формирала донякъде част от поведението на членовете си, но в никакъв случай тя не е определяла решенията им. На обратния полюс е разпространеното мнение, че Великата ложа на България не е нищо повече от средище, клуб за уреждане на личните проблеми на членовете си. Това е прекалено опростенческо виждане. Какво би могло да бъде практическото пресичане на интереси на хора с толкова различно политическо кредо като проф. Богдан Филов, проф. Асен Златаров, проф. Михаил Арнаудов, проф. Венелин Ганев, Кимон Георгиев, Никола Петков или Петър Габровски. Това са публични личности, които са в различни разцветки на

политическия спектър. Общото е, че са “личности”, но едни са убедени монархисти, други републиканци, трети предпочитат военната диктатура, четвърти виждат бъдещето като умерен капитализъм. Така че извън масонската идея те не биха могли да имат никаква друга допирна точка. В никакъв случай не бива да се подценяват чисто идеалистичните мотиви на българските “зидари”. Още повече, че при приемането им те не са знаели с кого ще се срещнат в ложата. Българските масони не се отличават от братята си по света. Те постъпват със съзнанието, че са избрани, за да усъвършенстват нравствените добродетели у себе си и едва тогава да помагат на обществото, спазвайки масонските принципи и идеали.

Мнозина от тях стават жертва на насилие. Преди всичко тези, участвали в Македонското движение – Борис Сарафов, Иван Гарвалов, Наум Томалевски, Васил Пундев, Александър Протогеров. Други – Никола Рачев, Никола Милев, Стефан Нойков, Младен Костов загиват насилствено, вследствие на класовите борби през 30-те и 40-те години. Трети биват отнесени от историческата реалност след 9 септември 1944 г.

Обстоятелството, че толкова различни хора, с толкова различна жизнена позиция могат да бъдат сложени под един знаменател и да бъдат наричани обобщаващо “масони” е достатъчно, за да се признае и отчете този феномен в обществено-политическия живот на страната след Освобождението.

ИЗВОДИ:

1. По българските земи франкмасонството се появява в началото на XIX век. Основоположник на българското регулярно франкмасонство е българинът Иван Николов Ведър. Със същността и принципите на Свободното зидарство той се запознава по време на пътуванията си в Европа. Посветен е в английска Ложа в Цариград (Иstanbul).

2. Младото и неопитно българско масонство, не успява да се опази от заразата на избухналите политически противоречия и междуличностна конфронтация в новата се българска държава. За да избегне компрометирането на масонството и да запази от опорочаване свободозидарските принципи, през 1887 г. Иван Ведър "приспива" Ложа "Балканска звезда", а скоро след това и втората българска Ложа "Братство", със седалище в столицата София.
3. Класическото масонство се разбира като етичен съюз на свободни хора с убеждението, че непрекъснато усъвършенстване води до по – човешко поведение.
4. Елементите на философската доктрина на масонството /свобода, толерантност, братство, трансцендентност и тайна на посвещението/ трябва да бъдат разбирани в единство. Това означава, че ако само един от тях липсва, не става въпрос за същата философска антропология.
5. Парамасонски структури в България са – Българските масонски ложи, Ротари клубове
6. Граждански организации, близки до масонството – ПЕН клуб, Младежка християнска организация, Българска лига за защита правата на човека, Ротари клубове.

ВТОРА ГЛАВА. РОЛЯТА НА МАСОНСТВОТО В РАЗВИТИЕТО НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА

2.1. Национално-революционните движения и масонството.

Свободното зидарство навлиза в България около 1820 когато във френската ложа “Овидий” в Кишинев е посветен в масонство българския архимандрит Ефрем. Великата Ложа на Унгария също прави опити да основе сдружение на свободните зидари в Свищов. Тези опити не остават незабелязани от „старите” (шотландски) масони в Цариград.

На 12 декември 1863 в цариградската ложа “Ориент” е посветен за масон Иван Николов Ведър. Ведър е работил в Манчестър, а в Русе се внедрява в революционните кръгове, като дава пари на Раковски. В Цариград е кореспондент за европейски вестници докато преподава в Роберт колеж. Приет е в английската Ориенталска ложа №33 и получава номер 687. Заради особените си заслуги достига до най-високата 33-та степен.

След посвещението, английският консул в Цариград настанява Ведър на работа по проекта на жп линията Русе-Варна. С мисия да рекрутира мрежа от млади българи за английското масонство като дава сведения за революционната дейност в страната. През април 1869 г. се включва в „интелиджънт сървис” (тайната политическа полиция) организирана по проект на Англия и Турция в столицата на Туна вилает – Русчук.

В Русе присъстват консули на Англия, Франция, Австро-Унгария, Италия и почетни консули на Белгия, Холандия Германия, Гърция и Испания, **всички до един масони**. Имено там през 1880 Ведър основава първата българска ложа “Балканска звезда”. Местоположението е избрано за да се изпревари навлизането на про-руските франк-масони от Румъния.

След освобождението, Александър Батенберг (посветен във виенска ложа) посещава занятие на русенската Ложа “Балканска звезда”. Там масоните обсъждат с Великия Ориент на Португалия възможността за

откриване на втора българска ложа вече в София под името “Братство за короната на България”. Поради сложната политическа обстановка в Княжеството и развихрилата се “партизанщина” в отношенията между политическите партии, първата българска ложа “Балканска звезда” в Русе взема решение да прекрати съществуването си, за да не се намесва франкмасонството в политиката и с това не успява да изпълни своята първоначална мисия.

Свободното зидарство навлиза в България около 1820 когато във френската ложа “Овидий” в Кишинев е посветен в масонство българския архимандрит Ефрем. Великата Ложа на Унгария също прави опити да основе сдружение на свободните зидари в Свищов. Тези опити не остават незабелязани от „старите” (шотландски) масони в Цариград.

На 12 декември 1863 в цариградската ложа “Ориент” е посветен за масон Иван Николов Ведър. Ведър е работил в Манчестър, а в Русе се внедрява в революционните кръгове, като дава пари на Раковски. В Цариград е кореспондент за европейски вестници докато преподава в Роберт колеж. Приет е в английската Ориенталска ложа №33 и получава номер 687. Заради особените си заслуги достига до най-високата 33-та степен.

След посвещението, английският консул в Цариград настанява Ведър на работа по проекта на жп линията Русе-Варна. С мисия да рекрутира мрежа от млади българи за английското масонство като дава сведения за революционната дейност в страната. През април 1869 г. се включва в „интелиджънт сървис” (тайната политическа полиция) организирана по проект на Англия и Турция в столицата на Туна вилает – Русчук.

В Русе присъстват консули на Англия, Франция, Австро-Унгария, Италия и почетни консули на Белгия, Холандия Германия, Гърция и Испания, **всички до един масони**. Имено там през 1880 Ведър основава

първата българска ложа “Балканска звезда”. Местоположението е избрано за да се изпревари навлизането на про-руските франк-масони от Румъния.

След освобождението, Александър Батемберг (посветен във виенска ложа) посещава занятие на русенската Ложа “Балканска звезда”. Там масоните обсъждат с Великия Ориент на Португалия възможността за откриване на втора българска ложа вече в София под името “Братство за короната на България”. Поради сложната политическа обстановка в Княжеството и развихрилата се “партизанщина” в отношенията между политическите партии, първата българска ложа “Балканска звезда” в Русе взема решение да прекрати съществуването си, за да не се намесва франкмасонството в политиката и с това не успява да изпълни своята първоначална мисия.

Главният виновник за това е франкмасонската ложа основана през 1865 във Видин от турският губернатор Пазватоглу и френският консул Клициян. Първоначално в нея не участват българи, но турските масони-реформатори назначават българи на административни и църковни позиции в градски и селски общини. С тази поместна структура се образуват смесени общества, читалища, дружества, училища, печатни органи и Лицея в Цариград (Галата сарай), **където всички преподаватели са масони.**

Такива са Тайната дружина на верните приятели, Добродетелната дружина, Българското общество, Млада България, Българското книжовно дружество, читалище “Братска любов”, читалище “Зора” в Русе, читалище “Селски труд” в Бяла черква, комитетът “Каран” в Червена вода, Търновското читалище, Македонската дружина, Читалищата в Свищов, Шумен, Лом, Варна и др. През 1885 българските масони реализират първия си обществен проект. По инициатива на членове на Ложа “Братство” и лично на нейния първомайстор Димитър Карамфилович, е основан **Българският червен кръст.**

Тайният революционен комитет в Букурещ също е инфилтриран от масони и вербуван за таен масонски център. Там през 1864 в масонство е посветен Ангел Кънчев. В Русе пък е посветен Захари Стоянов. В същата ложата членуват Никола Обертинов и майка му Тодорка, Тома Кърджиев, Иларион Драгостинов, Ради Иванов, Олимпи Панов и Георги Икономов.

Ангел Кънчев пише на Никола Обретинов на 6 август 1870 г., от Табор: *“Много добре ще сторши да ми напишеш, ако искаш, в кратко, нещо за Програмата на Лицея, а особено туй, което следва ти миналата година там. (1869 б.м.)”*. В писмо до Русенската община държавният служител, масона Х. Иванчо х. Пенчович пише, че е избрал четири отлични ученика да учат в Лицея на държавни разноски. Българите в Лицея били общо десет. *“Голяма привилегия за Русчук е това благоволение”* – пише той. Имено х. Пенчович подписва смъртните присъди на Димитър Обци и Васил Левски през 1872г.

Бил ли е Левски масон?

Западналата ложа в Букурещ е възобновена през 1869 от Георги Живков. Левски му помага изграждайки една напълно нова и независима от чуждите ложи българска революционна мрежа. Дейността на ложата се засилва след отстраняването на Левски и Кънчев и след разбиването на Вътрешната революционна организация. Истинските последователи на Левски, а по-късно и на Ботев, са отстранени от революционната борба и тя се ръководи от масони, провеждащи чужда политика.

Тъй като архивите на „хъшовските ложи“ са унищожени от противниковите ложи, няма запазени документи за „масонството“ на Левски. Затова пък използваните от БРЦК подходи и символи са повече от пасивни доказателства за масонско влияние. Дори Чорбаджи Марко в „Под игото“ казва: *„не пресягай пред баба си..., не бъди такъв фармасонин!”*. Думата е натоварена с отрицателен смисъл – човек, който не спазва църковния канон. За фармасони става дума и в поемата „Кървава песен“ на

Пенчо Славейков. Известна е снимката на снимката на Хр. Ботев, Ив. Драсов и Н. Славков около кръгла маса на която има кръстосани револвер и нож и мъртвешка глава (човешки череп с кръстосани под него кости).

Левски заема от карбонари и масони практиката за псевдоними на лица и населени места, шифри, клетви, пароли, обръщението “брате” с братска целувка и плеяда други революционни и идеологически символи. Това са все думи и идеи приети от българските революционери. Други думи „Свобода или смърт“ са изречени от масоните през 1775 в борбата за независимост на Америка. Суверенният народ се състои от всички граждани без разлика от религия, език е идея изповядвана от други видни революционери в Италия – Гарибалди и идеолога на освободителните революции Джузепе Мацини. Мацини и Георги Раковски се познават от масонската ложа в която членуват.

Левски не е бил в добри отношения с Раковски, но е имал връзки с ложата „Тайната дружина”. Двама масони от „Тайната дружина” Буйнов и Стоил Попов са били в близки отношения с Левски и са преследвани от турските власти. Ако Левски е бил посветен в масонство, възможно е това да е станало там през 1861 – годината, която Левски цитира многократно в писмата си за начало на *“съпричастността му към народните дела”*. Дали заради това преамбюла на “Наредата” цели е “да са подигни храм на истината и правата свобода” и да се даде място на „съгласието, братството и съвършеното равенство между всички народности”?

Напоследък в публичното пространство засилено се лансира тезата, че идеологът на българската национална революция Георги Раковски е бил посветен и активен участник в масонското движение. Приписва му се едновременното членство в атинската, белградската и букурещката масонски ложи. (Василев, Р. Масонската ложа и... Цит. съч., с. 90.; Василев, Р. Масонът Левски II. Учителите на Апостола. – Новинар, № 33, 11 февр. 2004, с. 6.; Internet. <http://zora.freeservers.com/Turkey.htm>. Цит.

съч.) Авторите на цитираните източници твърдят, че за достоверността на това твърдение съществуват преки доказателства, но по неизвестни причини в посочените публикации такива не се показват. Подобни предположения за масонска връзка в биографията на Раковски не са новост¹². Докато в по-старите източници те са дадени само като съобщения, в последните разработки се приемат априорно. Поради липсата на налични документи тяхната защита се оформя без преки доказателства, а се гради във вид на подходящо изготвена логическа конструкция. В изложението си поддръжниците на тезата се насочват към влиянието на действията и идеите на италианските революционери - видните масони Джузепе Мацини и Джузепе Гарибалди, оказвано върху българския водач. Неколкократно се натрапва непотвърдената информация за съществуването на лични срещи и пряка връзка помежду им.¹³ Началото на “посвещението” на Раковски и на включването му в масонското движение се свързва основно с двата момента от неговата биография – този, когато през 1841 г., малко преди избухването на т. нар. “Втори Браилски бунт”, Раковски съжителства там с “професора от Малта”- сицилианеца Александро Пандолфи, и другият, когато година по-късно, посредством гръцката дипломация в Цариград и по-специално с намесата на посланика на Гърция в турската столица - Александрос Маврокордатос, той се спасява от затвор и репресии в Марсилия. По тази причина, като се има предвид всичко посочено до сега, за изготвянето на настоящото изложение се налага провеждането на ново специализирано обследване, което да бъде конкретно насочено към двата периода от неговия живот.

Раковски пристига в Браила в началото на август 1841 г. с нагласата да се включи там към активизираните действия на гръцките и българските

¹² Шиваров, Н. За Ивана Николов Ведър (Първи български франкмасон). - Българска сбирка, 1915, кн. 5, с. 268.; Коледаров, С. Н. Франкмасонството (Свободно зидарство), С., 1921, с. 23.; Георгиев, В. Масонството в България. С., 1984, с. 16.; Иванов, М. Цит. съч., с. 24

¹³ Василев, Р. Масонската ложа и ..., Цит. съч., с. 90, 92.

емигранти по подготовката и организирането на въоръжен отряд, имащ задачата да премине през зимата на 1842 г. р. Дунав и да вдигне въстание в България. Целта на това опасно предприятие е паралелно с увличането на българите от Бесарабия, Молдова и Влашко и гърците, разпилени в Букурещ и дунавските градове Браила и Галац, да се комплектува такова мощно формирование от 1000 – 2000 души, което, навлязло в териториите на юг от реката, да подкрепи едно спонтанно възникнало въстание на нашите сънародници. Задържан от граничните власти, той, благодарение помощта на местния свещеник Прокопий и гръцката диаспора в града, успява да се освободи от “Браилската карантина” и да се сдобие с чужд паспорт, издаден му от гръцкия вицеконсул Велизариос.¹⁴

За да уреди препитанието си на новото място, Раковски използва придобитите в Цариградския лицей в Куручешме познания по чужди езици и започва да преподава гръцки и френски език на децата на замогващата се търговска буржоазия в града. Отначало “даскалът” обикаля къщите на своите ученици, но впоследствие наема самостоятелна квартира в къщата на сливненеца Паскал и открива там частно училище. Установил се в Браила, Раковски веднага се включва енергично в бунтовното движение на българи и гърци. Това е времето, когато по известни причини първият техен опит за организиране и провеждане на въоръжена акция срещу турците излиза неуспешен (средата на юли с.г.) и когато необезкуражените му организатори започват действия по подготовката и изпълнението на следващата Завера. В Браила той се оказва в центъра на тази организация. Наетата квартира и превръщането ѝ в училище се явяват удобно прикритие на революционната му дейност. Няколко месеца по-късно, през есента на 1841 г., в града на Дунав пристига споменатият вече италианец Александро

¹⁴ Трайков, В. Георги Стойков Раковски. Биография. С. 1974. с. 71.; Трайков, В. Раковски и балканските народи. С. 1971, с. 186-188.

Пандолфи, когото младият българин привлича за съквартирант и съдружник в учебното дело.¹⁵

Развитието на революционния процес е известно и подробно описано в литературата, поради което за нуждите на настоящото изложение е достатъчно съсредоточаването ни само върху италианския му колега. Новите публикации твърдят, че именно чрез него става първата среща на Раковски с масонството. Фактическата връзка между двамата съдружници трае по-малко от три месеца (от края на ноември 1841 г., когато Пандолфи пристига в Браила, до арестуването на българския учител за бунтовната му дейност на 20 февруари 1842 г.). При това положение, дори ако се предположи, че въпросният италианец е действително посветен в делото на Свободните зидари, трудно е да се повярва, че за такъв кратък период от време, едва навършилият двадесет години Раковски вече е успял да се запознае с идеите на масонството, да ги е прегърнал и, сериозно проучен от членовете на местна масонска организация, каквато е задължителната практика сред членовете на това общество, да е станал масон. В този ред на мисли, твърдението на представената теза става повече от невъзможно. Действително за подобно развитие отсъства наличието на каквато и да е документация, но това съвсем не означава, че с лека ръка трябва да се възприеме наложеният положителен отговор. От друга страна към момента не съществуват сигнали, че в началото на 40 – те години на XIX век в Браила има вече осветена масонска организация. Масонската ложа, която се изгражда там, се образува чувствително по-късно - след повече от 30 години, когато започва да действа ложата “Гостоприемен фар” .

Без да се впускаме в подробности, известно е, че по време на следствието Пандолфи, който при арестуването си е изкаран из под леглото по “бели гащи” (Велики, К. Цит. съч., с. 229.; Стоянов, М. Масонството..., Цит. съч., с. 101.), съобщава на полицията за среднощните

¹⁵ Велики, К. Браилските бунтове. С., 1968, с. 219-220.)

посещения на въоръжени българи и гърци, провеждащи дълги разговори с домакина Раковски. (Раковски, Г. Възгледи, дейност, живот. Документални материали. Т. II, Присъдата от юни 1842 г. по делото на Раковски. С., 1968, с. 145.; Трайков, В. Раковски и балканските..., Цит. съч., с. 186-188.) В случая подобна издайническа позиция от негова страна е най-малкото нехарактерна за един действително посветен “свободен зидар” и с нея трудно може да се обясни подобно поведение. Много по-обяснима за такъв разпитван масон би била неутралната позиция, отколкото документираните признания на италианеца. След процеса Пандолфи, в качеството си на чуждестранен гражданин, е освободен по липса на доказателства за участие в организирания бунт. Неговото освобождаване обаче съвсем не е свързано с някаква масонска принадлежност. Раковски е осъден на смърт, но също така, като чужд гражданин, притежаващ гръцки паспорт, е изгонен от Румънското княжество и предаден за изтърпяване на определеното наказание на гръцките дипломатически власти в Цариград. От този момент нататък Пандолфи изчезва окончателно от съзнанието и връзките на Раковски и неговото име не се споменава повече никъде в изворите и документацията, свързана с живота и съдбата на българския революционер. Съвсем логично е да се предполага, че ако двамата бивши съдружници и съквартиранти имаха и еднаква масонска обвързаност, те все някога напред в годините биха пресекли своите пътища и в живота на всеки поотделно би останал знак за тяхната връзка. Всички тези факти и разсъждения водят до становището, че между тях не съществува подобна обвързаност и Раковски до лятото на 1842 г. не е посветен в масонството и не членува в каквато и да е чуждестранна ложа.

ИЗВОДИ:

1. Основните масонски инициативи са свързани с развитието на българското общество в началото на изграждането на държавата, като

масоните споделят своите идеи във всяка част на обществото – лекари, учители, писатели и т.н.

2. Превратът, с който е подсигурано съединяването на България с Източна Румелия, е направен от масон. Масони, анархисти, легионери, ратници и националреволюционери също се намесваха в политическата надпревара. Те съумяваха често да бъдат с управляващите партии или заедно плетяха конците на заговора с амбициозните опозиционери.

3. Много от революционерите са смятани за масони – Левски, Раковски.

2.2. Основни масонски инициативи за изграждане на българската държава.

Още от своето зараждане в България Движението на Свободните зидари си поставя за цел и в определена степен работи за усъвършенстването на всички сфери на обществения живот. Като част от българското общество, чрез дела и личен пример, масоните се стремят да постигнат не само личното съвършенство, но и да създадат най-добри условия за развитието и просперитета на своята родина. Този им стремеж естествено ги поставя в първите редици на националния интелектуален елит. Усвоили принципите на царското изкуство и имайки за дълг да прилагат тези знания в своята повседневна дейност, Свободните зидари традиционно са радатели на най-авангардните идеи, свързани с различните аспекти на развитието на страната. В тази връзка, интерес представлява приносът на масонството за зараждането и утвърждаването на морската идея в България. Ето защо настоящият градеж си поставя за цел да изследва ролята на българските морски офицери-масони за популяризирането на морската идея и най-вече техния принос за създаването на Българския народен морски сговор (БНМС), една от най-популярните родолюбиви организации, поставяща си за цел приобщаването на българския народ към идеята за силна и модерна морска държава.

Изучавайки масонството и неговата история у нас, се очерта интересен феномен, който ни насочи към по-дълбокото му проучване – лекарите, които наред с бялата престилка на лечителя, са препасвали и бялата престилка на свободния зидар. От общодостъпната литература се научава, че осветени от лъчите на свободното зидарство са мнозина от българските лекари – възрожденци, получили академичното си

образование в Париж и Виена, Швейцария и Германия, Италия и Русия, а по-късно – в Атина, Цариград и Букурещ. Наред със знанията по медицина, те естествено са се приобщавали и към езика, културата, историята и битоващите по тяхното време философски и идейни течения на страната, в която са живели.

В чужбина са получили своето медицинско образование и са оформили своя светоглед всички лекари от началото на XIX в. и до 30-те години на XX в., когато най-сетне след дълги борби и траен, жесток и непростим отпор на Академичния съвет на Софийския университет на заседанието си от 8-ми септември 1917 г. Висшият медицински съвет единодушно гласува твърдо решение за откриване на Медицински Факултет, а на 10-ти ноември с.г. Народното събрание приема поправка в Закона за народната просвета, която разпорежда занятията да започнат от 1-ви януари 1918 г. Чак на 10-ти април 1918 г. обаче, въпреки обструкциите от обективен и субективен характер, е изнесена първата лекция, тъй дълго лелеяният Медицински Факултет поема първата си глътка въздух и точно 30 г. след откриването през 1888 г. на първия (Историко-филологическия) факултет на Софийския университет започва своя живот. Историчните на академичната медицина у нас доста акуратно и пълно отразяват живота на Медицинския Факултет, особено след откриването му през 1918 г. – разкриването на катедрите, избора на професорите и учебно-преподавателската, научната и лечебната им дейност. Обект на нашето проучване обаче е една малка и твърде специфична част от сполучливо наречената от Иван Богданов “група на университетските професори” - ръководителите на катедри в Медицинския Факултет за периода 1918 – 1942 г., съпричастни към идеала на свободното зидарство. По пътя на историко-документалния подход установихме, че от 21 ръководители на катедри - българи, работили в проучвания период, 15 или 71,4% са били огрени от лъчите на масонската светлина. Това са професорите (в скоби са годините, в които са ръководили катедрите):

- Владимир Алексиев – ръководител на катедрата по фармакология и терапия (1920 - 1948)
- Стоян Белинов – по УНГ (1923 - 1940)
- Стефан Ватев – по детски болести (1927 - 1936)
- Асен Златаров – по медицинска химия (1935 - 1936)
- Стоян Киркович – по пропедевтика на вътрешните болести (1920 - 1947)
- Никола Кръстников – по неврология и психиатрия (1934 - 1936)
- Владимир Марков – по микробиология (1929 - 1958)
- Васил Моллов – по вътрешни болести (1918 - 1938)
- Константин Пашев – по очни болести (1919 - 1941)
- Тошко Петров – по хигиена (1919 - 1942)
- Любен Попов – по кожни и венерически болести (1937 - 1963)
- Андреа Сахатчиев – по рентгенология (1940 - 1947)
- Димитър Стаматов – по акушерство и гинекология (1929 - 1942)
- Александър Станишев – по хирургия (1919 - 1943)
- Параскев Стоянов – по хирургична пропедевтика и оперативна медицина (1918 - 1940)

Тъй като групата е малка по обем и проучването е с монографичен характер, за статистическа обработка приложихме единствено статистическата групировка и алтернативния анализ.

В. Моллов и П. Стоянов са първите утвърдени професори към новосъздадения Медицински Факултет (МФ). В началото на следващата 1919 г. за редовни професори Академичният съвет утвърждава К. Пашев и Т. Петров. И четиримата влизат в състава на първия факултетски съвет.

От проучваната група професори основатели на катедри към МФ са В. Моллов и П. Стоянов (1918), К. Пашев, Т. Петров и Ал. Станишев (1919), Вл. Алексиев и Ст. Киркович (1920) и Ст. Белинов (1923). Останалите стават ръководители на катедри след напускането на руските преподаватели – Ст. Ватев (1927), Вл. Марков и Д. Стаматов (1929), Н.

Кръстников (1934), Ас. Златаров (1935) и А. Сахатчиев (1940). От тях 10 са и декани на МФ (Вл. Алексиев, К. Пашев, Ст. Ватев, Ст. Киркович, Д. Стаматов, Ст. Белинов), като Т. Петров, В. Моллов и Ал. Станишев са с по 2, а А. Сахатчиев – с 3 мандата. Ректори на СУ са Ст. Киркович, Вл. Алексиев, В. Моллов.

От интерес за целта на проучването е да се проследи къде са учили и специализирали основоположниците на клиничната медицина и медицинското образование у нас. В Женева са учили Т. Петров, П. Стоянов, Вл. Алексиев и Ас. Златаров, като последните двама са се дипломирали там (13%). Ст. Белинов и Н. Кръстников са завършили съответно Военно-медицинската академия и Медико-хирургичната академия в Санкт Петербург, а Д. Стаматов – в Киев (20%). Възпитаници на Виенската медицинска школа са Ст. Киркович и В. Моллов (13%). Предпочитанието е към Германия (27%) и Франция (27%). Ст. Ватев учи в Тюбинген и Хайделберг, но завършва в Лайпциг. След като учи в Париж, Женева и Букурещ, П. Стоянов се дипломира във Вюрцбург. Следовници на Мюнхенската медицинска школа са Вл. Марков и Ал. Станишев. В Монпелие завършва А. Сахатчиев, а в Лион – К. Пашев, Т. Петров и Ас. Златаров.

Учили в престижни европейски университети при водещи академици и професори, нашите лекари трайно се свързват с най-видните представители на медицинската наука от онова време, като поддържат връзките си с тях чрез продължителни и многократни специализации. По 1–2–3 г. са специализациите в медицинските университети в Швейцария (Вл. Алексиев, Вл. Марков, Т. Петров, П. Стоянов, Ас. Златаров), Франция (Ст. Киркович, Н. Кръстников, К. Пашев, Т. Петров, А. Сахатчиев, Д. Стаматов, П. Стоянов, Л. Попов), Германия (Ст. Ватев, Вл. Марков, В. Моллов, К. Пашев, Д. Стаматов, Ал. Станишев, П. Стоянов, Ас. Златаров).

Интерес към руската медицина проявяват Ст. Белинов и Н. Кръстников, а К. Пашев – и към английската.

Тези два момента в професионалния живот на проучваните специалисти отключват възможности и за други контакти – разширяване кръга на личните познанства, участие в международни, европейски и национални научни прояви с лични научни доклади и съобщения, както и с научни публикации в чужди научно-медицински списания. Научният международен живот в периода между двете световни войни е доста оживен, тъй като развитието на медицинската наука и особено на техниката е доста интензивно. Водещите български специалисти не изостават от общата тенденция на развитие и напредък – понякога с държавни, но предимно с лични финансови средства те се стремят да бъдат *ad maximum* в течение на всяка новост в медицината и тяхната специалност. К. Пашев, напр., не пропуска нито един научен конгрес в Европа по офталмология. Дори един бегъл поглед върху научните публикации на всеки един от проучваната група показва, че част от публикуваното им научно творчество е в най-престижни европейски научно-медицински списания, предимно в страната, където е учил и специализирал.

Оповестяването пред международната медицинска общност на резултати от клиничните наблюдения на българските специалисти се оценява действително по достойнство, което се обективизира от наградите и отличията, които те получават, както и по избора им за редовни и почетни членове на различни национални, международни и европейски научни дружества и академии - В. Моллов е член на Германската академия на естествоизпитателите “Леополдина” в Хале, на Германската академия за усъвършенстване на лекари и е почетен доктор на Атинския университет и член на 8 чужди научни дружества. К. Пашев е член-основател на Международната академия за усъвършенстване на лекари в Будапеща,

почетен член на Академията на медицинските науки в Палермо и член-кореспондент на Баварската академия на науките в Мюнхен и член на 11 чужди научни дружества. Ст. Ватев е член на 10 чужди научни дружества. Вл. Марков е член на Международния комитет за преценяване на резултатите от международните конгреси по микробиология и за размяна на бактериални култури, на Комитета за посочване на кандидати за Нобелова награда по физиология и медицина, на Международната комисия по микробиологична номенклатура, на Германската академия на естествоизпитателите “Леополдина” в Хале, член-кореспондент на Германското дружество за микробиология. Вл. Алексиев е асистент, главен асистент и доцент в Медицинския Университет в Женева, а Ас. Златаров е доктор на медицинските науки в Гренобъл. Ст. Белинов е инициатор и пръв председател на Международния комитет за борба с риносклеромата и е член на 7 чужди научни дружества. Т. Петров е член на Постоянния международен комитет по професионални болести и на Международния научен съвет по земеделие в Рим. Л. Попов е член на Комитета при Международния съюз за борба с венерическите болести, член-кореспондент на Френското дерматологично дружество и член на още 6 чужди научни дружества. Ст. Киркович е избран за дописен член на Международната асоциация за борба с туберкулозата, а П. Стоянов – за член-кореспондент на Френската национална асоциация по хирургия и за член на други 5 чужди научни дружества.

Независимо от оскъдните публикувани данни, направихме опит да проследим и масонската дейност на първите професори – ръководители на катедри в МФ за периода 1918 – 1942 г. Имената им намираме в писанията на Р. Янков от 1937 г., както и в книгите на В. Георгиев, Ив. Богданов, М. Иванов, Д. Недков. Много лекари са били огрени от лъчите на масонството – и във Великата българска ложа “Братство”, и в ложата “Заря”, и във Великата ложа на България. Някои от тях са били и доста активни – д-р

Христо Стойчев, д-р Константин Станишев, д-р Христо Аджаров, д-р Владимир Руменов, д-р Филип Манолов и т.н. Но нито един от тях не влиза в проучваната от нас група - присъствието на професорите - масони е някак си невидимо. Всички те са въведени в ложите на “Третото българско масонство” и в голямата си част – след 1918 г. За втори надзирател на ложа “Светлина” през 1919 г. е избран Ал. Станишев, но през 1931 г. той е заличен поради нередовност. Когато през м. декември 1919 г. се учредява кооперативното спестовно-взаимоспомагателно дружество “Сговор”, един от съоснователите му е К. Пашев и той участва с 20 дяла. В основаното на следващата година АД за стопанска дейност “Подем” никой от проучваната група не купува акции. Чак през 1933 г. Ст. Киркович внася 3 000 лв. През 1924 г. В. Моллов е прибратен от ложа “Зора” към ложа “Светлина”, но през 1932 г. е приспан по негово желание.

Проявите на професорите-свободни зидари са повече по отношение на профанската дейност на Ложата – членство в БАН, в дружествата “Сговор” и “Подем”, във Възпитателния институт “Заря”, в масонския печат, в различни дружества със социална дейност, благотворителност, спомоществувателство и дарителство.

Да тръгнем от БАН. Ако приемем, че Българското книжовно дружество (БКД) по своята същност е действаща при всякакъв режим промасонска институция и, както навсякъде по света, прераства в Академия на науките (БАН) без да се приспива или забранява, ще видим, че членството на професори – ръководители на катедри в МФ за времето между двете световни войни е незначително. Откриването на МФ през 1918 г. заварва като член само Ст. Ватев, избран за действителен член на БКД през 1898 г. и с една завидна продължителност на членството му от 48 г. Нищожен е изборът през целия период на проучването от 24 г. – избрани са само трима член-кореспонденти – Т. Петров (1925), В. Моллов (1929) и К. Пашев (1936). За академици са преизбрани Т. Петров (1929) и К. Пашев

(1938). Към 9-ти септември 1944 г. лекарите – академици са само двама – Ст. Ватев и К. Пашев. Всички други остават извън кръга на елитната Академия и чак през 1947 г. Вл. Марков е избран за член-кореспондент и преизбран за академик през 1952 г.

Прекрасен оратор и публицист, познаващ в детайли масонската доктрина, проф. Асен Златаров (1885 - 1936) е най-активният в журналистическата дейност сред проучваната група професори. Той е доктор по физика и химия на Гренобълския университет, специализира химия на храненето и хранителните продукти в Мюнхен и е основоположник на биохимията в България. Член на Възпитателния институт “Заря” – организация за профанска дейност на ВЛБ, която провежда беседи, курсове, сказки, забави, издава вестници и списания за пропагандиране идеите на свободното зидарство - той сътрудничи в сп. “Свободен зидар”, сп. “Заря”, сп. “Зидарски преглед”, сп. “Мироглед”, сп. “Полет” – най-доброто масонско списание у нас, финансирано от АД “Подем”. През януари 1922 г. заедно със журналиста Ст. Кутинчев основава книгоиздателство “Акация”, известно с библиотеката си "Натурфилософско четиво" и още през 1929 г. публикува изключително интересната и актуална и днес монография “Химическата война и гибелта на човечеството”.

Профанска дейност на Ст. Киркович е основаването и редактирането на сп. “Борба против туберкулозата”. Той е главен секретар на Дружеството за борба против туберкулозата у нас и сътрудник на сп. “Заря”. Ст. Ватев основава Съюза за закрила на децата в България (1925), на който е и дългогодишен председател.

С по-активна профанска дейност е проф. Константин Пашев (1873 - 1961), основоположникът на академичната офталмология у нас. Автор е на 285 публикации, 28 от които са монографии и учебници. Съвременниците му го описват като особняк, а по техните думи днес бихме го нарекли

работохолик и вулкан от идеи, които успява да реализира. Той е дарител на БАН, но неговото остро социално чувство е насочено към борбата против слепотата – основател е на Дружеството за покровителство на слепите в България (1922), основава и издава първото “Списание за борба против слепотата” (“Офталмологичен преглед”) (1933 - 1942), създава първото на Балканите училище за слепи деца (1905), организира изграждането на дом-работилница за възрастно слепи (1931), основава първия институт за професионална подготовка на възрастните слепи (1938), успява да узакони изработката и продажбата на диоптрови очила да се извършва единствено от дипломирани оптици срещу лекарска рецепта (1930), основава “Очна библиотека за опазване на зрението” (1926) и Библиотека за покровителство на слепите в България, сътрудничи на сп. “Обществена подкрепа” и “Обществено подпомагане”.

Проф. Параскев Стоянов (1871 - 1940) – “скромен, добродушен, достъпен и непретенциозен” – така Вл. Марков описва най-преуспелия хирург и основател на хирургична школа у нас, за който дарителството е осъзната за него необходимост. С лични средства и с издействаната от Двореца помощ П. Стоянов успява да построи първия в България детски санаториум за деца с костна туберкулоза (1905) и Аквариума (1907) във Варна, както и да подпомага работата на Мариинската болница в града. Съобщава се за писмо от с. Медвен, в което Н. Василев благодари на сем. Недялка и Параскев Стоянови за дарените от тях 50 000 лв за довършване на читалището в селото. Със своето дарителство и спомоществувателства П. Стоянов изпъква като интелегент-възрожденец, за когото финансовото подпомагане на училища, болници и читалища е осъзнат знак за народополезност и родолюбие.

Сред проучваната група с най-висока масонска активност проминира проф. Стоян Киркович.(1875 - 1960). За медицинската общност десетилетия проф. Киркович остава корифей и класик на вътрешната

медицина, а неговата “Пропедевтика на вътрешните болести” - тяхната библия, “Клиничните лекции” и “Терапевтичните беседи” – настолни книги. За неговите сътрудници, студенти и специализанти той е една оригинална личност и образец на класически клиницист. Вл. Марков го нарича “патриарх на лекарското съсловие у нас, оставил школа от добри лекари”. Живеейки доста изолирано, поддържа приятелство предимно с братята А. Сахатчиев, П. Стоянов, Д. Стаматов. За неговите изключителни приноси за българската клинична медицина проф. Ст. Киркович е удостоен с най-престижната Димитровска награда, I степен (1951) и званието Народен лекар (1952). След смъртта му със заповед на МНЗ клиниката по пропедевтика на вътрешните болести ролучава неговото име - “Проф. Ст. Киркович”. Безспорен авторитет и дълбоко уважаван, М. Иванов го описва като виден масон. От м. ноември 1917 г. е член на новонастанената ложа “Зора”, той многократно е избран за съюжен съветник. През 1927 г. е избран за председател на Възпитателния институт “Зора” и изнася градежа “Индивидуалистичният мироглед”. По време на Парижката конференция за източните репарации през 1929 г., съставеното от ВЛБ специално изложение за тежкото финансово състояние на България е подписано и от заместник Великия майстор Ст. Киркович. През 1922 г. той е гарант за приятелство с Виенската ложа и с Великата ложа на Холандия, а 1932 г. става поръчител за дружба с Великата ложа на Хондурас. През 1929 г. му е доверена длъжността на Велик проверител на ВЛБ, а през 1931 г. е преизбран. На 13 януари 1933 г. в София се провежда Великият XVI таен конфернт (събор), в работата на който взема участие и Ст. Киркович. Същата година той е един от новите акционери на АД “Подем” и влага 3000 тухли. Проф. Ал. Пухлев пише с учудване за примирението на мъдреца и философа Ст. Киркович в последните години от живота му “с несъответстващите на неговото минало материални условия”.

Не е възможно в това първо по рода си пилотно проучване да се спомене всичко от дейността на първите професори – ръководители на катедри в Медицинския Факултет и свободни зидари за времето между двете световни войни. За основоположниците на медицинското образование и първоучителите на няколко поколения лекари у нас, за техните приноси в медицината и обществото могат и би следвало да се напишат томове. Но и въз основа на нашето скромно проучване може да се каже, че това са хора достойни и с висок морал, че това е елитът не само на медицинската общност, но и на цялата българска интелигенция, отдадени на професионалните си интереси и задължения, живели и трудили се, следвайки девиза на Великата ложа на България “Любов – Истина - Труд”.

2.3. Роля на масонството за Съединението на Източна Румелия с Княжество България.

На 3 март 1878 г. е възстановена българската държава. Една от характерните черти на Третата българска държава бяха превратите. Още неукрепнали държавните институции и структури, и на 27 април 1881 г. първият български княз Александър Батенберг, подкрепен от руския император и българските консерватори, осъществява държавен преврат и суспендира Търновската конституция, извоювайки си правото да управлява, без да се съобразява с конституцията и парламента. В историята този период е наречен Режим на пълномощията. Народното събрание беше разгонено и се сформира послушно парламентарно мнозинство, което стана историческо с това, че Второто Велико народно събрание заседаваше в родния град на големия български присмехулик Алеко Константинов - Щастливеца. Видял се натясно, князът се отказа от „дадените” му пълномощия и възстановява Търновската конституция на 6 септември 1883 г. Току-що минали пет години от първия преврат на 9 август 1886 г., български офицери русофили, с благословията отново на руския император, устройха държавен преврат и детронираха този път княза, станал вече популярен след поданиците си с прозвището Сливнишкия герой след победата в Сръбско-българската война (септември - ноември 1885 г.) и след като беше застанал в последния момент начело на Съединението на Княжество България с Източна Румелия (6 септември 1885 г.), неодобрявано от „батюшката” император. Казват, че младият княз насила бил изправен пред избора от русофила Петко Каравелов - „Или заминаваш за Пловдив и заставаш начело на Съединението, или поемаш пътя за Русия!” На следващия ден - 10 август 1886 г., под ръководството на довчерашия хъш Стефан Стамболов, започна контрапреврат, който се разправи най-жестоко с превратаджиите и върна на престола детронирания

княз, но поради непреклонността на руския император той абдикира на 26 август 1886 г. и окончателно напусна Българското княжество.

Новият княз Фердинанд Сакскобургготски, възкачил се на българския престол на 2 август 1887 г., въпреки несъгласието на Освободителката Русия, без да прави преврати, успя да установи т.нар. личен режим и необезпокояван нито от Парламент, нито от партии, правеше каквото си поиска, което го доведе след две поредни национални катастрофи до безславната му абдикация на 3 октомври 1918 г. Наследилият го на престола негов по-голям син, който започна да се титулува като цар Борис III, също без да прави преврати и без лични режими, успя тихомълком да се възползва от превратите през 1923 г. и 1934 г. и под дебелия сянка на превратаджиите твърдо държеше държавната власт в ръцете си и назначаваше и сваляше след оставката на Кимон Георгиевото правителство (на 22 януари 1935 г.) марионетни кабинети, начело с верни царедворци. Отменената от превратаджиите, макар и преправяната на няколко пъти по вкуса на Фердинанд, Търновска конституция през 1934 г. развърза ръцете на монарха и той много умело управляваше без нея, като имаше и оправданието, че това не е негово дело, и дори успя да спечели симпатиите на поданиците си като „народен цар”, макар че след десетилетия, един друг политик и държавник от селски произход застана начело на държавата като „човек от народа”. Все още не сме забравили как под строй ходехме в кинозалоните да гледаме внимателно филма със същото име, тъй като след това имаше и „препитване”, съпроводено със съответните обсъждания на този „български шедьовър”.

Каква беше политическата обстановка в България, която се оказва благоприятна, за да се осъществят три преврата, многобройни политически убийства и атентати, войни и катастрофи, революции и въстания, бял и червен терор?

Българският ХХ век е изпълнен с една пъстрота в политическия живот, резултат на политическата зрялост (а може би и незрялост), икономическото замогване, развитието на парламентаризма, разделението в обществото и изявата на съзвездие от личности на политическия небосклон. Десетките партии, макар и наследници на вече потъналите в историята Либерална и Консервативна партии, пазят своите „филства” и „фобства”, а отношението към Русия все още е основен жалон за равнение. Строителите на тогавашната „съвременна” България дават и имената на вече модерните по западен, а не по източен образец партии - Стамболовистка, Каравелистка, Цанковистка, Радославистка, Тончевистка и пр. Краят на стария ХІХ век завършва със селски бунтове, от които се роди земеделската партия, която нейният водач - „селският трибун” Александър Стамболийски, определяше като съсловна организация на селячеството. Друга партия, обединяваща класата на зараждащото се работничество, беше Българската работническа социалдемократическа партия, която през този век ту беше обединена, ту разединена, ту тясна, ту широка, минавайки през комунистическата болшевишка идеология, за да достигне в края на века под ново име като модерна лява партия. През близо половинвековно управление на столетницата не се забелязва нищо модерно, пък и едва ли някъде по света диктатурата и тоталитаризма са модерни, били те леви или десни.

Новият ХХ век започваше не с еднопартийно управление, а с коалиция, нещо, което стана характерно за почти цялото столетие, който отмина в историята пак с коалиция във властта. (Радослависти и тончевисти; каравелисти с цанковисти; народняци и прогресивно либерали; радослависти и стамболовисти; демократи и радикали; народняци със земеделци, демократи, радикали и социалисти; Демократически сговор; Народен блок; звенари и военни; червенец ОФ и т. н. до ден днешен.) Демократите останаха в историята с извоюване на

Независимостта на България, но скоро минаха в опозиция. Коалиция подготви обединението на българските земи и доведе до първата национална катастрофа след Балканските войни (1912–1913); към втората национална катастрофа пак коалиция поведе страната, но друга коалиция подписа Ньойския диктат (1919). Стамболийски счупи писалката, с която го подписа, но това беше само сигнал, че скоро ще има счупени глави, решетки и оскубани бради за виновниците за катастрофите, а за македонските автономисти създаде и първите български концлагери. Създаде и ред в угода на ненаситните за българска плячка сърби.

Решението на националния въпрос, винаги фигурирал в програмите на партиите до края на войните, някак си взе да отстъпва все по на заден план, макар че беше станал още по-сложен, а днес той е само обект на историци и учебникари. „Югославянинът“ Стамболийски имаше свои виждания по решаването му, които бяха сред решаващите фактори, за да загуби главата си, но които с малки корекции бяха възприети от тези, които го катурнаха. През този век се осъществиха и няколко коалиционни партийни преврата и то все в името на демокрацията и конституцията. През миналия, XIX век тя като че ли пречеше повече на княза, който се чувстваше спънат от нея, а през XX век тя стана пречка главно на политиците, които правеха всичко (дори и преврати) само за да я възстановят. Само 19-майският преврат през 1934 г. беше и открито антиконституционен, но от това се възползва монархът, който без партиите си понесе „трънения венец“, назначавайки верни царедворци за министър-председатели. Политическото и историческото невежество даваше възможност на елементарни демагози да говорят и да настояват за възстановяването на Търновската конституция и на парламентарната демокрация в началото на 90-те години, така както било до 9 септември 1944 г. В действителност нито цар Борис III, нито след смъртта му през 1943 г. Регентството възстановиха напълно Търновската конституция и

многopартийната система, която съществуваше в царството до 19 май 1934 г. Конституцията, по ирония на съдбата, беше възстановена от превратаджийското отечественофронтовско правителство, но скоро и то се отказа от нея и бе приета новата Димитровска конституция, която след още четвърт век бе заменена с Живковската конституция. Левите партии също участваха в коалиции - Единен фронт, Народен фронт, Отечествен фронт, а днес все още се лутат както в началото на XX век, осмени тогава от жлъчния Кирил Христов: „И таз година тесни и широки, до бой не ще да я докарат, но за магарешката сянка ще има да се карат”, а то въпросът опира само до властта.

Носителите на тоталитарните принципи бяха не само комунистите, а и Националносoциалното движение, ПК „Звено”, Българските национални легиони, Съюзът на ратниците и винаги съпътстващите ги тайни офицерски конспирации - кога леви, кога десни, но винаги щедро подпомагани от задгранични благодетели.

Възродилата се през 1878 г. държава роди толкова много водачи, които създадоха стотици партии, но в хрониката на XX век остават имената на редица взаимноизключващи се личности - Александър Малинов, д-р Стоян Данев, Иван Ев. Гешов, Теодор Теодоров, Андрей Ляпчев, проф. Александър Цанков, д-р Васил Радославов, Александър Стамболийски, д-р Никола Генадиев, Григор Начович, Григор Василев, Никола Мушанов, Стоян Костурков, Янко Сакъзов, Кимон Георгиев, проф. Богдан Филов, Димитър Благоев, Георги Димитров, Васил Коларов, Тодор Живков и др.

Масони, анархисти, легионери, ратници и националреволюционери също се намесваха в политическата надпревара. Те съумяваха често да бъдат с управляващите партии или заедно плетяха конците на заговора с амбициозните опозиционери. Управляващите партии устройваха за предходниците си не само политическа и физическа, но и съдебна разправа

- анкетни комисии, държавни съдилища и народен съд, за да ги премахнат временно или завинаги. През XX век партиите, с малки изключения, пишеха историята повече с кръв, отколкото с мастило и добри дела. „Третото поколение” политици от 30-те години беше изкоренено от вярната секция на Комунистическия интернационал. Бързо беше решен и въпросът с опозицията и инакомислещите след 1944 г. А как стана това - точно, ясно и кратко, пише организаторът на убийството на Лео Троцки и на атомния шпионаж, „главният диверсант и терорист” на Съветския съюз генерал-лейтенант Павел Судоплатов, една от твърдите ръце на всесилния Лаврентий Павлович Берия. Тъй като българският случай е уникален за времето си в световната история, ще го цитираме дословно: „Уникална беше ситуацията в България. По време на войната често ми се налагаше да се срещам с Георги Димитров, който оглавяваше Коминтерна, до разпускането му през 1943 година. Почти година той беше завеждащ Международния отдел на ЦК на ВКП (б). Когато Димитров се върна в България през 1944 г., той позволи на царицата и нейния син, наследник на престола, да напуснат страната и да изнесат семейните си ценности. Като знаеше, че монархическите кръгове в емиграция са сериозна заплаха, Димитров реши да унищожи цялата политическа опозиция вътре в страната. Основните фигури от бившия парламент и царското правителство на България бяха подложени на репресии и ликвидирани. В резултат на тази акция Димитров стана единственият комунистически ръководител в Източна Европа, който нямаше сред емиграцията организирана опозиция, реално претендираща за властта. Генерал Иван Винаров, един от ръководителите на разузнаването на България, работил под мое ръководство в Четвърто управление по време на войната, по-късно, когато се срещнахме през 70-те години в Москва, ми каза: „Ние използвахме вашия опит и унищожихме всички дисиденти, преди те да

успеят да избягат на Запад.”¹⁶ Политическото и партийното възраждане след 1989 г. ни изпълва с оптимизъм, въпреки че днес на политическата сцена се появиха и етнически небългарски партии в гостоприемната и толерантната ни родина.

Известно е например, че са били масони революционерът Ангел Кънчев, първият български княз Ал. Батенберг, писателите Константин Величков, Ст. Михайловски, Михалаки Георгиев, бившите министри Ал. Радев, д-р Конст. Стоилов, Тодор Иванчев, Мих. Сарафов, професорите Георги Н. Златарски, Никола Милев, редкият по своя ценен и голям характер д-р Стеф. Сарафов, както и редица видни и заслужили български офицери.

Тия имена говорят достатъчно ясно колко несериозни са твърденията, че масонството е едно антинационално движение. На никого от горните български дейци не могат да се припишат, откъснати от националните интереси, космополитични увлечения.

Като смятаме, че казаното дотук дава един къс отговор на поставения в нашата тема въпрос, ние не можем да се освободим от изкушението да отбележим едно възражение срещу схващанията за необходимостта от пълната откъснатост на масонството от обществените въпроси и движения.

¹⁶ П. Судоплатов, Кремъл и Лубянка. Спецоперации (1930-1950), с. 288-289.

ТРЕТА ГЛАВА. БЪЛГАРСКОТО МАСОНСТВО И ФОРМИРАНЕТО НА БЪЛГАРСКАТА АРМИЯ

3.1. Военното обучение и масонството.

Първите стъпки за създаването на Военно Училище в България се правят още преди Берлинския конгрес.

В един от своите рапорти до Петербург, руският императорски комисар в България, княз Александър М. Дондуков – Корсаков, изтъква необходимостта от откриване на военно училище за Българската земска войска.

В телеграма от 3 юни 1878 г. руският военен министър Д. А. Милютин пише до княз Дондуков: „Императорът напълно одобри Вашето предложение за създаване на юнкерско училище.“

В продължение на 65 години, от 1879 г. до 1945 г., Военното на Негово Величество училище дава на българската войска 8294-ма офицери. От тях, в периода 1885 – 1945 г. загиват 1189 души, около 15%. Много офицери са репресирани от т.нар. „Народен съд“ и преследвани от комунистическия режим, който вижда в патриотичното офицерство своя най-опасен враг.

Първото знаме на Военното училище е дарено през 1879 г. от княз Александър I Батенберг. Училището получава още две знамена – от Цар Борис III в 1925 г. и в 1936 г.

Държавата предявява високи изисквания към постъпващите в Училището младежи. Техният успех от основното училище, с който кандидатстват във ВНВУ не може да бъде по – нисък от Много добър (4,50). След прецизни медицински изследвания се подбират единствено кандидати в отлично здраве. Следват сериозни приемни изпити по математика, българска история, български език и литература. Кандидатите за едно място биват средно около 10 – 15 души. Смело може да се каже, че приетите кандидати са цвета на българската нация в своето

време. Една четвърт до една трета от тях са синове на офицери – по този начин се създават династии от офицери в плеяда български фамилии. Останалите кандидати произхождат от средите на служители в държавната администрация, лекари, юристи, учители, търговци, занаятчии и земеделци.

В Училището, освен военната наука и практика се изучават военна психология, военна педагогика, политическа и военна история, гражданско и конституционно право, история на изкуството, както и обичайните общообразователни предмети.

За преподаватели във Военното Училище са привлечени най-изтъкнатите научни авторитети, преподаватели в елитните столични гимназии или Софийския университет като професорите Спиридон Казанджиев, Стефан Баламезов, Благой Мавров, математикът Иван Икономов, писателят Стоян Загорчинов, художникът Кирил Цонев, както и много други ерудирани личности. Любопитен факт е, че всички те са запасни офицери, участници във войните, кавалери на ордена „За храброст“. Военните дисциплини се преподават от най – добрите български офицери, завършили военни академии в Торино, Брюксел, Санкт Петербург.

В тази обстановка се обучават бъдещите офицери на България. Изучават се последните достижения на военната наука. Създават се офицери с високи воински добродетели, с развито чувство за чест, за дълг, за отговорност. Дисциплината е желязна, а честта – издигната в култ. Ако щнкер бъде хванат да преписва на изпит, незабавно бива изключен от училището без право на завръщане. Такава участ очаква и всеки, който извърши някаква постъпка, уронваща честта на пагона.

Предтеча на ВУ е формираната, през м. юни 1878 г. в Пловдив, команда от т.н. „волноопределяюци се“ – голямата част от тях са на служба в Българската земска войска и вече имат боен опит в

доброволческите отряди от Сръбско-турската война (1876) и Българското опълчение. Командата пребивава в сградата на училище „Св.Троица“ в стария град. През м. септември с. г. тази команда наброяваща 106 души заминава за София – пътуват с влак до гара Саранбей (дн. Септември), а оттам до София – пеша.

Първият град, в който е било отворено военно училище у нас след Освобождението, не е бил Велико Търново, нито пък София. Малко известен факт в историята е, че първият випуск офицери получават нашивките си в Пловдив.

Това става в един горещ ден на 30 август 1878 г., на хълма Джамбаз тепе, където въпреки жегата се насъбрало хилядно множество. От железопътната гара се появили група конници, водени от самия княз Александър Дондуков-Корсаков.

Заедно със свитата си, той дошъл не за да празнува именния си ден, който се чествал на същата дата, а за да произведе в звание първите български офицери

На практика, още преди да са известни решенията и постановленията на Берлинския конгрес за бъдещата съдба на току-що учреденото според Сан-Стефанския договор Българско княжество, императорският комисар княз Дондуков-Корсаков, опасявайки се от политически изненади по въпроса с окупационния период на руските войски, решава като временна мярка да формира в Пловдив учебна военна част от български младежи, които имат поне четирикласно образование.

Целта на това формирование била да подготвя младежите във военни умения и те да бъдат произведени в офицери, в случай че се наложи да попълват новосъздадената българска армия

Военната част, наречена първоначално „команда на волноопределящите се“, е била създадена през юни 1878 г., а три месеца по-късно вече наброява 80 души. Тогава се преименува в „рота на

волноопределящите се”, а към датата на откриването на военното училище в нея се обучават вече 106 човека.

Това са доброволци, повечето участници в Българското опълчение, натрупали практика и боен опит в борбите за национално освобождение и Руско-турската война. Висшият контрол и занятията на младежите са поверени на капитана от императорската армия Николай Николаевич Флейшер - високоинтелигентен и много инициативен офицер. Капитан Стrojeвски е командир на ротата, помагат му подпоручик Любавски и българинът на руска служба Бонев.

В подофицерския състав влизат един фелдфебел и четирима старши подофицери. Занятията текат усилено, тъй като не е ясно дали няма да се наложи по-ранно произвеждане на възпитаниците в офицерски чин. Освен строевите занятия, 3-4 пъти седмично се четат лекции по топография и фортификация.

Когато след подписването на Берлинския договор става ясно, че руските войски ще останат 9 месеца в Северна и Южна България, занятията се съсредоточават основно върху строевата подготовка, за да се представят младите военни добре пред княз Дондуков-Корсаков. Тренировките са много усърдни, а изпитите – толкова тежки, че от всички курсисти само четирима успяват да покрият изискванията и да станат офицери. Прегледът на войската е определен за 30 август, 17 часа.

В него се включват освен руските войски, които в този момент се намират в Пловдив, но и лагеруващите край града 11 дружини с български войски, начело с "ротата на волноопределящите се".

Княз Александър Дондуков-Корсаков приема парада, поздравява войниците и тогава започва най-същественото – церемонията по производството на първите български офицери. Ротата преминава в разгънат строй, а след церемониалния марш князът прочита императорската заповед и произвежда в офицерски чин четири български

момчета – Рачо Петров, Христо Попов, Стефан Александров и Петър Тангилов. Още на другия ден се провежда бойно учение само с частите на българските пехотинци и „ротата на волноопределящите се”. Едните са разположени на хълма Бунарджика, а другите настъпват от запад и атакуват противника. В първите дни на септември пехотинците са разквартирувани, а ротата е преместена в училището „Света Троица”.

По това време то се намира на 200 метра от Понеделник пазара, на първата пряка на ул. „Петко Славейков” в Стария град. Сградата е паметна още от 1834 г. , когато е построена със средствата на Вълко Куртович. По-късно училището е ремонтирано с помощта на родолюбивия българин Душо Хаджидеков, а през 1946 г. е съборено.

Така на практика Националният военен университет “Васил Левски” води началото си от есента на 1878 г., когато на 1 септември в Пловдив генерал-адютант княз Дондуков-Корсаков подписва заповед №14 по Военното управление на Българската земска войска, с която назначава първия команден състав на Софийското военно училище от 6 души. Училището се нарича Софийско, тъй като е предвидено то да е там, където ще бъде седалището на бъдещия български княз. От тази дата започва летоброенето не само на военното училище, но и на цялата българска военнообразователна система.

Практическото преместване на казармата от училището „Света Троица” в София става от 14 до 19 ноември - до Пазарджик с влак, а от там пеша. На 26 ноември в столицата военното училище е официално открито. То е разположено в сградата на турската военна болница, където днес се намира Централният военен клуб.

Първият випуск е от 165 юнкери. Произведени са в първи офицерски чин на 10 май 1879 г. „Тези офицери участват в защитата на Отечеството по време на Сръбско-българската война като капитани, а впоследствие изнасят на плещите си подготовката и участието на българската армия във

войните за национално обединение и прославят българското оръжие по бойните полета на Тракия, Македония и Добруджа.

До 1913 г. 83 души от тях командват полкове, 42 – бригади, 15 – дивизии, а 8 – армии”, се казва в Юбилейната книга по случай 50-годишнината на първия випуск на училището. „Освен това петима са началници на военното училище, трима са инспектори на артилерията, двама – на кавалерията. Петима офицери достигат до поста началник на щаба на армията, а шестима се изкачват до върха на военната пирамида и са военни министри.” През 1892 г. школото се мести в специално построена сграда в югоизточния край на града, в която днес се намира Военната академия „Г. С. Раковски”. През 1945 г. то е преименувано на Народно военно училище „Васил Левски”, а през 1958 г. е преместено във Велико Търново, където днес функционира като Национален военен университет.

След предварително публикувана обява за условията на постъпване в Училището на 15 ноември, в София, започват приемни изпити. Успешно преминалите изпитите формират първите два класа на Военното училище. Първият клас – 162-ма души – е създаден от „волноопределящите се“, които имат боен опит.

Вторият клас – 93-ма души събира младежи без военен опит.

На 26 ноември 1878 г. Военното Училище е открито в тържествена обстановка.

За началник на ВУ е назначен капитанът от руската императорска гвардия Николай Николаевич Флейшер.

Юнкерите са настанени в сградата на бившата турска военна болница (днес на това място се намира Централния военен клуб). Новата сграда на училището, която съществува и до днес е открита през 1892г.

В 66 годишната си история до 1945 г. Военното (малко по – късно, наречено „на Негово Княжеско Височество“, а след 1908 г. – „на Негово

Величество“) училище преминава през няколко периода на развитие, свързани с нуждите на българската войска и с развитието на военната наука:

Първи юнкерски период – 1878 – 1900 г.

Първи кадетски период – 1900 – 1910 г.

Втори юнкерски период – 1910 – 1937 г.

Втори кадетски период – 1937 – 1945 г.

Началният първи юнкерски период се характеризира с търсене на най – верния път за подготовка на българските офицери. Курсът на обучение е двугодишен и включва първи (младши) клас, в който се преминава общообразователна и общовойска подготовка и един втори (специален) клас, в който се преподава специализирана военна подготовка по рода войска: пехота, кавалерия/конница, артилерия и инженерни войски.

По – късно, се установява тригодишен период на обучение, който включва един подготвителен клас и два специални класа по род войска. Така е до 1900 г.

Първите випуски са малобройни – не надвишават 85 души. Този период е характерен и с изграждането на новата сграда, проектирана и стрена специално за Училището. Построена е в периода 1887 – 1892 г. – първоначално на два етажа. През 1908 г. сградата е надстроена с още един етаж.

През 1900 г. се въвежда кадетска гимназия – започва първият кадетски период.

Вторият юнкерски период е свързан с ролята на ВНВУ през войните за национално обединение в периода 1912 – 1919 г. Съставът на випуските е значително увеличен за да отговори на спешната нужда от офицери – най-големият випуск е от 425 души.

3.2. Видни български офицери-масони.

Направената ретроспекция показва, че ролята на морските офицери за

зараждането и утвърждаването на Движението на свободните зидари в Ориент Варна е безспорна. Изследователят д-р Митко Иванов потвърждава, че “... в ложа “Черноморски приятели” активна роля играят висши флотски командири...”.¹⁷

Днес можем да посочим, че сред най-дейните членове и основатели на ложата са:

Иван Михайлов (1887-1962г.). Завършва гимназията при Военното училище, Морския кадетски корпус в Санкт Петербург (Русия) и Военноморското авиационно училище в Нордернай (Германия).¹⁸ Преминава през почти всички степени на командир-ската йерархия във флота: младши офицер в Минната част (1909г.), адютант (1910г.), младши офицер в Портовата рота (1911 г.), вахтен офицер на миноносеца “Летящи” (1911-1912г.), вахтен началник на миноносеца “Шумни” (1912-1913г.), като офицер на крайцера “Надежда” ръководи последователно рулевата и минната школа (1913г.), портови капитан и началник на Семафорната служба на черноморския бряг (1914г.), началник на Специалните школи в учебната част (1915г.), командир на кораба “Варна” в Дунавската флотилия (1916г.), началник на Българската водохвърчилна станция (1917-1918г.), началник на Машинното (морско) училище (1919г.). За участието си в бойни разузнавателни полети в Северно море е награден с Германски железен кръст. За изпълнението на рискована мисия - полет до Одеса, където водосамолетът му е обстрелван и свален, а самият той - спасен след повече от петчасов престой в зимното море (18 март 1918г.), е отличен с Орден за храброст - IV степен, II клас. В периода юли-декември 1920г. е

¹⁷ Иванов, М. Масонските ложи в България. Кюстендил, Изд. “МКИ”, 2002, стр. 224- 233.

¹⁸ ВММ, ф. “Капитан I ранг Иван Михайлов”, вх. № 25 - 2001, л. 1-14.

началник-щаб на флота, след което е уволнен. Неговите доказани качества на военен моряк и педагог са причина само четири месеца по-късно да бъде назначен за директор на "цивилното" Морско механо-техническо училище, а през 1924г. да приеме командването на Дунавската полицейска част. През 1931г.

капитан I ранг Михайлов отново оглавява българската военна авиация. Така повече от 10 години този ерудиран офицер е една от най-влиятелните личности както във флота, така и в БНМС. Освен I надзирател на ложа "Черноморски приятели" е бил и Първомайстор на ложа "Дунавска звезда".

Димитър Филчев, роден на 11.XII.1885 г. във Велико Търново. През 1931г. с чин "капитан I ранг" е командир на военноморския флот. Бил е II надзирател и Първомайстор на ложа "Черноморски приятели". Под неговото ръководство ложата достига своите най-големи успехи.

Никола Тодоров, роден на 11.II.1886г. в Шумен. Произведен в Първи офицерски чин на 2.VIII.1905г., служи във флота, заема длъжности командир на миноносец, началник на учебната част на флота, командир на Дунавската флотилия, достига до чин "капитан II ранг". Уволнен е от военна служба през 1921г. В ложа "Черноморски приятели" е бил избран за експерт, а от 1930 г. изпълнява задълженията на Първомайстор. Избран е за Съюзен съветник от Великия събор 26-27.IX.1925 г., след което е преизбиран многократно.

Сава Иванов, роден на 3.XI.1891г. във В. Търново, починал в София на 1.IV. 1958 г. Следва в Морския кадетски корпус в Санкт Петербург (Русия). Заемал е различни длъжности във флота, бил е командир на Военноморския флот от 1935г. и достига до чин "контраадмирал". Уволнен е от военна служба през 1939г. Ръководител на БНМС и редактор на неговото списание "Морски сговор" (1924-1933г.). В ложа "Черноморски приятели" е избран за I надзирател.

Освен това в Движението активно работи капитан II ранг **Васил Игнатов**, който е избран за секретар още при основаването на ложа “Черноморски приятели” през 1922г. Сред дейните масони от този период трябва да бъде посочен и достойният патриот и радетел за просперитета на морска България капитан I ранг **Георги Славянов**, дългогодишен офицер от флота, назначаван за началник на Морското машинно училище и избран за главен секретар на БНМС. Роден е на 24.01.1893г. във Велико Търново. Възпитаник на военната гимназия при Военно училище – София (1910). Завършва морското си образование 1910-1914г. в Морския кадетски корпус в Кронщадт, Санкт Петербург. Прекъсва обучението си и участва в Балканската война. След 1914г. командва миноносец и е вахтен офицер на крайцера „Надежда”. Участва в боя с два руски миноносца край н. Екрене (7.12.15).

Завършва Подводно училище в Кил и торпедно училище във Фленсбург, Германия (1918).

От 28.08.1917 г. е назначен за командир на УБ № 18 до нейното извеждане от строя през 1918г. Участник в 10 похода, включително и боя при Балчик като вахтен офицер (1916). Като командир на подводника провежда четири похода (1917).

Началник е на Морското училище и преподавател (1924 - 1926г.), преподавател в курса за корабни началници (1925 - 1931г.). До 10.1.1936г. е Директор на Морската учебна част при флота, след което до 1941 е началник на отделението за „Корабоплаване” при дирекция на Железопътния транспорт, а след това и на Дирекция на водните съобщения. “Корабоплаване”, а след това и на Дирекция на водните съобщения. Създава службите Българско речно плаване и Морско крайбрежно плаване. Дава тласък на пристанищните корабостроителници в Русе и Варна за строеж и ремонт на кораби с желязна конструкция. Организатор на БНМ Сговор и фанатичен трибун на морската идея в

България. В повече от 50 статии в Морски стговор и други списания, той предлага пътища за развитието на всички морски дейности. Умира през 1966г. Наречен е идеологът на морска България.

Оценявайки приноса на варненските масони през този период, не можем да подминем и **Боян Абаджиев**, завършил Морското училище с випуск 1907г., виден варненски индустриалец, собственик на фабриката „Български трикольор”, дългогодишен председател на Варненската търговска камара и почетен председател на настоятелството на Морското училище.

Брат Боян Абаджиев е роден на 19 януари 1898г. в град Осман пазар – днешния Омуртаг. През 1907г. постъпва в Машинно училище – днес Висшето военноморско училище „Никола Йонков Вапцаров”.

Брат Боян Абаджиев, вече като семеен, създава свой дом във Варна и започва активно да се занимава с обществен живот, като основно го интересуват нуждите на хората, облика на града и по- добрия живот в него.

В края на 20-те години на миналия век той получава Светлината във варненската Ложа „Черноморски приятели”, като до края на своя земен път остава верен на масонския дух и клетва. Боян Абаджиев се утвърждава като един от най-видните общественици в град Варна от 20 до 40-те години на миналия век. Той е собственик на текстилната фабрика „Български трикольор”, участва активно в живота на Варненската индустриално-търговска камара, като я председателства повече от 20 години до края на нейното съществуване през 1944г., народен представител е в две Народни събрания, дълги години е председател на настоятелството на Морското училище. Един от съучредителите на Ротари клуб Варна. Заедно с ректора на Висшето търговско училище проф. Цани Калянджиев е организатор на ежегодни межвународни промишлени (мострени) изложби, които се провеждат от 1932 до 1940г.

Ако погледнем кои от дейците на българската национално освобождение по онова време са членували в масонски ложи, ще видим, че кръгът е много широк – от просветители и хора на перото до революционери и войводи. Но масони са били и видни османски държавници, както и такива в Сърбия и Румъния.

Марин Стоянов Дринов (М. Степанов: псевдоним М. Божков) - руски масон от висок ранг с членства в много славянски ложи. (1838-1906) Роден на 20 октомври 1838 г. (почти връстник на Левски) в Панагюрище в занаятчийско многодетно семейство. Баща му, Стоян Делчев, е бояджия, терзия и часовникар. Братята му Недю (Найден) и Пейо участвуват в революционното движение. От 1855 до 1858 г. е учител в Панагюрище. От 1858 до 1861 г. учи в Киевската семинария. Завършва и Историко-филологическия факултет в Московския университет (1865) като кандидат на историко-филологическите науки. Става масон и остава в Русия като домашен учител в семейството на руския масон княз Голицин, с когото обикаля много европейски страни. Съосновател и председател на Българското книжовно дружество в Браила през 1869 г. През 1872 г. става магистър в Москва и доцент по славянознание в Харковския университет и лектор в Историко-филологическия факултет. От 1876 г. е професор. След Освобождението е съветник в канцеларията на княз Черкаски, вицегубернатор на София (която по негово предложение става столица на България), участвува в проектите за изработването на Търновската конституция, инициатор за създаването на редица масонски културни институти. След 1881 г. живее в Харков, където умира. Член на Петербургската академия на науките, на Полската в Краков, на Чешката в Прага и на Югославската в Загреб.

Г.С. Раковски съдействува за образуването на българската ложа "Тайната дружина на верните приятели" в Цариград през 1861 г. по образец на карбонарите в Италия.

Основатели на „тайната дружина“ стават **Стоил Попов и Йосиф Дайнелов**. Други участници са **Стефан Илич, Димитър Гешоглу, Марко Балабанов, д-р Стамболски, хаджи Иванчо хаджи Пенчович, Киро Попов, Атанасаки Стоянович**. В спомените на д-р Стамболски намираме едно доказателство за членството на горепосочените: "Тук, в кантората на Кира Попова, който беше уведомен от Илича за дохождането на Левски и гостуването му в къщата на Х. Иванча на остров Халки, Киро си прехапа устните и се чудеше на смелостта и куража на гостенина, така и на гостоприемеца. Троицата се съгласиха да посъберат малко пари и **от находящите се сега останали в Цариград верни приятели на тайната дружинка, за да ги занесе Илич на утрото в понеделник и ги предаде на Левски, тъй като във вторник последният трябваше да отпътува с парахода за Бургас.**" "Тайната дружина" и Раковски започват да създават първата мрежа от съзаклатия в страната посредством изпращането на емисари и агитатори, набиращи кадри за Първата българска легия в Белград. Агитацията се води и чрез писма и прокламации в пресата, предимно чрез "Дунавски лебед" на Раковски. Писмата на Раковски ни дават представа за обхвата, за бъдещи участниците във въоръженото народно въстание и за пропагандаторите по места.

Никола Обретенов (28 май 1849 - 10 окт. 1939 г.): псевдоними Кола, Кобра, Кила, Русчуклията Никола, Каврък, Кубрат, Комедаджия, Комик, Тихо, Кольо, слуга, дядо Никола, Тропчо (псевдоним и на Левски). Член на Русенския ч. р. комитет, апостол на БРЦК, ботевски четник. Роден в богатото търговско семейство на Тихо и Тодорка Обретенови. Брат на Петрана, Ангел, Георги, Петър и Анастасия Обретенови.

Захари Стоянов, негов зет и събрат по възгледи и дейност, най-известен като Летописец на Априлското въстание. Благодарение на Иван Ведър, Захари станал помощник-библиотекар в прочутото русенско читалище „Зора“, а след като взел Пенчо Черковски, библиотекаря на

„Зора“, при себе си на работа, Ведър настанил и Никола Обретенов на заплата в читалището на неговото място. За това пише Стоян Заимов в „Миналото“.

В русенска ложа са членували майката на Никола Обретенов, **Тодорка**, самият Никола, Данаил (Деню) Николов („Яни Инглез“, „Ованес ефенди“, „Иван Ведър“), Захари Стоянов, **Тома Кърджиев**, **Иларион Драгостинов**, **Ради Иванов**, **Олимпи Панов**, **Георги Икономов**, **Пенчо Черковски**. Интересно е, че там членувал и прочутият Мидхат паша.

Интересна и колоритна е фигурата на **Теофан Райнов**, масон и един от най-доверените хора на Левски в първите му две обиколки из България. Роден в Карлово през 1837 г., той е син на Райно Попович. През 1862 г. Теофан се среща с Георги Раковски, който го праща в Италия. В гарибалдийските дружини българинът получава чин капитан. След края на похода се завръща във Виена. През септември 1864 г. търговската кантора „Гешов-Райнов“ обявила фалит. Райнов е задържан от виенската полиция с мотива, че умишлено е предизвикал фалита и е даден на съд. Въпреки блестящата му защитна реч, той е осъден и близо година лежи в затвора. Научавайки за съдбата на сина си, във Виена пристига майка му и поисква аудиенция от императора. Впечатлен от разговора си с нея Франц Йосиф нарежда освобождаването на Теофан Райнов. Той се завръща в България и се установява в Пловдив. През 1867 се отправя за Цариград където се включва в борбата за независима българска църква. През есента на 1868 г. той е вербуван от Манол Иванов, началник на българския отдел към турските тайни служби. "Теофан Райнов - пише неговият биограф д-р Петър Ненков - заминава за Румъния с агентурното име Иван. Като главен турски шпионин под прикритие той има за задача да разузнава настроенията сред българската революционна емиграция. Узнавайки сведения за намеренията на турската власт, той обаче

своевременно ги предава на революционните дейци в румънската столица." Поддържа връзки с Раковски, Каравелов, Левски и Иван Касабов. Крупни суми, които му са дадени от турското разузнаване за подкупване на български революционери, той ги дарява за закупуване на печатница и издаване на вестниците "Дунавска зора", "Ле Етеоалд Ориент", "Народност" и „Свободна България". Освен това отпуска крупна сума за революционната обиколка на Левски в България. Същевременно с това изпраща в Цариград рапорти до шефа на турското разузнаване, пълни с неверни факти за българската революционна емиграция в Румъния. Както отбелязва Христо Георгиев в едно свое писмо до найден Геров, Апостола му помагал в съчиняването на лъжливите рапорти, предназначени за турците. Като пълномощници на БРЦК Теофан Райнов и Райчо Попгръблев се срещат в Женева с Херцен, Бакунин, Нечаев и Жуковски, след което отиват в Лондон за среща с Джузепе Мацини. През 1872 г. след като сменя самоличността си, Райнов е назначен за управител на Хиршовата железница в Пловдив, за което научаваме от едно писмо на Левски.

След Освобождението е назначен за окръжен управител на Карлово. През 1879 г. е издигнат за префект на Пловдив. В следващите години последователно е назначаван на редица високи длъжности . От октомври 1882 г. до януари 1883 г. е помощник кмет на София. Умира на 18 септември 1910 г. на 73 годишна възраст.

Райнов играе двойствената си игра на турски шпионин и едновременно с това осведомител на българските революционери заедно с друг „двоен агент" и масон - **Георги Живков**, направил блестяща кариера на политическата сцена на следосвободенска България – депутат, регент, министър, един от тези, които Симеон Радев наричат "строители на съвременна България". Живков е брат на Вела, съпругата на създателя на партията на тесните социалисти Димитър Благоев.

В Цариградския клон на «Ориентал Лодж» през 1863 г. бил посветен и английският масон, роден в Разград – **Данаил Николов (Иван Ведър)**. Иван Ведър, бил учител на децата на Мидхат паша, с когото бил в една ложа в Русе и в Цариград, получил образованието си в масонските учебни заведения – Медицинското училище в Букурещ, протестанското училище на о. Гонзо, пътувал по поръчение на братята си с мисии до Австралия и Америка, в Чикаго, където се намира главната ложа, работил във Ветово, Русе, Видин, в Червена вода, по железниците, в Махалата, Плевенско, като учител. През 1863 г. се оженва и заминава за Цариград, където е кореспондент на различни европейски вестници и преподава в Роберт колеж. В същата година е приет в английската Ориенталска ложа №33 и получава номер 687. Заради особените си заслуги достига до най-високата 33-та степен.

Ангел Кънчев пише на Никола Обретинов на 6 август 1870 г., от Табор:

“Много добре ще сториш да ми напишеш, ако искаш, в кратко, нещо за Програмата на Лицея, а особено туй, което следва ти миналата година там.”

Става дума за Лицея на Мидхат паша в Галата, Цариград, отворен от правителството през 1869 г. За него има данни в писмата на държавния служител, масонът **Х. Иванчо х. Пенчович** до Русенската община, в които пише, че са избрани 4 русенски отлични ученици, изпратени да учат там на държавни разноски. Общо от страната те били 10. “Голяма привилегия за Русчук е това благоволение” – пише той.

Братя-масони са повечето членове на комитетите на ТЦБК в Букурещ, Браила, Гюргево, Одеса, Белград, Цариград, Русе, Свищов, Търново, Варна, Пловдив, Плевен и основателите на читалищата там.

Особено активен (от 1869 до 1872 г.) бил масонът **Мидхат паша**, който бил министър на правосъдието в правителството на Мохамед Рашид

паша по времето на Абдул Азис. Той писал на султана да установи конституционно управление по образеца на западните демокрации. Така корупцията в страната щяла да бъде изкоренена и с новите закони щял да бъде въведен ред, равноправие и благоденствие.

Капитан I ранг Георги Петров Купов е един от легендарните капитани в българският военноморски флот, началник щаб на Флота, преподавател във Военноморското училище и общественик, командир на торпедният миноносец „Дръзки“ спечелил първата голяма победа на съвременния Български Военноморски Флот с поражението нанесено на турският крайцер „Хамидие“ в 1912г.

Георги Купов роден е във Варна на 30 (стар стил 18) октомври 1884 година в стар възрожденски род, един от клоновете на рода Паница, един от братовчедите на майка му е съратник на Васил Левски, а друг е участник в Ботевата чета.

В 1894г., едва 14 годишен Георги Купов, постъпва в Морското училище и отива на обучение в Морския кадетски корпус в Санкт Петербург завършва го в 1905г. Завръща се в България и започва службата се в Портовата рота на Черноморския флот. В 1906 - 1907 е възпитател и преподавател в Военноморското училище във Варна. Завършва едногодишния Минен офицерски клас в Морското инженерно училище „Император Николай I“ в Кронщад през октомври 1908г. Мичман първи ранг - 18 октомври 1908г.

В Балканската война мичман Георги Купов, като временно изпълняващ длъжността командир на торпедоносца „Дръзки“, печели първата значима българска военноморска победа в модерната ни история.

В Първата световна война е командир на миноносец. „Дръзки“ е в подвижната минна отбрана на Черноморския флот.

От декември 1917г. до септември 1919г. Георги Купов е началник щаб на флота. След Ньойският договор когато българският военен флот е

ликвидиран Георги Купов е командир на Дунавската стражева полицейска служба с командване в Русе. След 1919 до 1933 е преподавател в Морско училище по астрономия и сферична тригонометрия, има и публикации като публицист, пише за списание „Морски сговор”. Участва активно в изграждането на Българското речно корабоплаване. С публикации в печата капитан II ранг Купов защитава правата на възпитаниците на Морското училище при заемането на различни длъжности в държавната администрация, свързани с морското стопанство на България. През Втората световна война, от 1 Март 1941г. до 30 Септември 1944г. Георги Купов ръководи Параходство „Българско речно плаване” - БРП. Синът на капитана - мичман I ранг Воин Купов е един от освободителите на Южна Добруджа, на 21 септември 1940 г. при десанта от парахода „Бургас” в Балчик той предвожда знамето на Морското училище непосредствено преди знаменосеца. След преврата на 9 септември 1944 година капитан Георги Купов е арестуван, но по-късно е освободен и не е осъден. Кръстник е в 1951г. на втория кораб на Военноморския ни флот, носител на името „Дръзки” (стражевик пр.50 „Riga”).

3.3 Масонството и формитането на българските военно-морски сили.

Развитието на морската индустрия и военния флот на съвременната българска държава започва в последните десетилетия на IX век и естествено съвпада с първите стъпки на Движението на Свободните зидари в нашата страна. Макар да липсват категорични свидетелства, може да се предположи, че сред първите посветени братя от черноморските и крайдунавските градове е имало хора, свързани с корабоплаването.

Това е лесно обяснимо, поради факта, че те са могли да посещават чужди държави (особено страните от Средиземноморския басейн, където масонството има многовековни корени) и да се докоснат до нови и напредничави идеи. Това естествено е благоприятствало тяхното приобщаване към Братството.

Изграждането на военния флот на река Дунав и Черно море, проходаването на речното и морското корабоплаване, както и поставянето на началото на морската индустрия е едно от най-сериозните предизвикателства за младата българска държава и се свързва пряко със зараждането на морската идея в страната. С изпълнението на тази амбициозна задача се ангажира част от индустриалния елит и преди всичко българските морски офицери, които възприемат развитието на морското образование и наука, на българското корабоплаване и морската индустрия като своя свещена мисия. В исторически план тази тяхна мисия се утвърждава в условия, когато корабоплаването у нас е в зачатъчен стадий и чувствително изостава от европейските показатели по обем, материална база, кадрови потенциал и научно-техническа осигуреност. Завършили в по-голямата си част Морското училище, българските морски офицери, освен в морския и в речния флот на страната, особено в периода между двете световни войни, са водещи фигури в държавната администрация, както и в много отрасли на националното стопанство, като: авиацията, пощите, железниците, мините и други технически промишлени

предприятия. Като правило те са възприемани като отлично подготвени и ерудирани инженери и специалисти и се ползват с подобаващо признание сред българската общественост. Сред достоинства на морското образование през тези години е системната възпитателна дейност сред обучаемите, подготовката им за работа в условията на подчертано колективистичен труд, формирането у тях на устойчивост пред трудности и лишения. Още от първите дни на обучението целенасочено се работи за формиране на характера на възпитаниците, както и на морската им физическа закалка. Така бъдещите морски офицери се изграждат не само като отлични професионалисти, но и като личности с висок морал. Всеотдайната и обществено полезната служба на морските офицери във военния и в гражданския флот са доказателство, че подготвяни в условията на суров, но богат духовен живот в Морското училище, посветен на мечтата за силна и просперираща България, те са възприели високи идеали и твърдо ги реализират в своята дейност, независимо от попрището, на което работят.

Всичко това обяснява защо приобщаването на част от българските морски офицери към идеите и принципите на Братството на свободните зидари през двадесетте години на миналия век е естествен и закономерен процес и защо те стоят в основата на създаването на ложа “Черноморски приятели”, Ориент Варна.

За целта на настоящия градеж е необходимо да оценим конкретните исторически условия, в които се заражда идеята за създаването на Българския народен морски сговор (БНМС).

БНМС е създаден в особен момент от националната ни история. След националната катастрофа, подпечатана с унижителния Ньойския договор (1919г.), “...униинето е всеобщо, мъртвилото е безплодно, порабощението на духовете е безизходно и всички погледи очакват спасение...” - пише през 1921г. в есето си “Българският народ днес” Гео Милев. Къде в тази

обстановка е българската интелигенция? "...Не се е още оформила и няма история... Нейният ден още не е настанал..." - констатира в "Златорог" през 1924г. Боян Пенев. Репресивните за България клаузи на Ньойския договор и взаимната зависимост между различните субекти и фактори в обществено-политическия живот на тогавашното царство обуславят развитието на качествено нови тенденции за консолидация на големи слоеве от населението около българската национална идея - неугасващата след войната мечта за обединение на земите, населени с българи.

България си остава единствената държава на Балканите, която граничи по суша само със земи, населени с българи. При тези условия и обстоятелства, като специфична форма на българската идея се заражда и развива един особен социален феномен. Неговите създатели и радетели го наричат "българска морска идея" и на негова основа успяват да обединят хиляди симпатизанти под лозунга "Към морето и Дунава - за напредък!"¹⁹

Естествено, начело на този процес застават представителите на малобройния флотски офицерски корпус, които след влизането в сила на Ньойския договор са лишени както от пагони, така и от основните бойни средства на флота и които интуитивно се ориентират към неоформилата все още своя образ българска интелигенция. Благодарение на тяхната всеотдайна и родолюбива дейност БНМС се превръща в един от водещите фактори за развитието на българската морска идея.

БНМС се заражда като сдружение от представители на всички социални слоеве, посветило се на тази идея. Той бързо получава подкрепата на официалните институции, защото програмата и уставът на новото формиране носят национално-патриотичен заряд и имат надпартиен характер. Създаден от морски офицери, подкрепени от представители на научната и творческата интелигенция, БНМС става

¹⁹ Панайотов, А. Българската морска идея 1919 -1939 година. Варна, Изд. "Морски свят", 2003, стр. 57 - 78.

всепризнат фактор по въпросите на развитието на морското и речното стопанство, на морската и речната отбрана. Неговите стратегии застават на правилната позиция, че само с голи лозунги няма да се премахнат ограниченията на Ньойския договор. Затова ръководителите на БНМС, в повечето случаи - морски офицери от запаса, като първа и основна задача си поставят изграждане на стабилно търговско морско и речно корабоплаване, корабостроене, кораборемонт и система за подготовка на необходимите за тези отрасли кадри. Лидерите на организацията са наясно, че само след създаването на такава база ще дойде на дневен ред решаването на въпроса за морската и речната отбрана на страната. Затова не жаят сили за пропагандирането на своите идеи в цялата страна.

Организацията Български народен морски сговор се създава на 1 юли 1920г. На събранието във Варна (31 декември 1922г. - 2 януари 1923г.), предшествашо учредителния събор, основните ръководни постове в бъдещата национална организация са заети от флотски офицери, като част от тях вече са запасали и масонските престилки.

За председател на Централния комитет на БНМС е избран капитан-лейтенант Иван Михайлов, като директор на Морското машинно училище, а за председател на проверителния съвет на БНМС - Димитър Филчев, като началник на Морските учебни заведения, и двамата сановници в ложа “Черноморски приятели”.

Интерес представляват идейните основи на организацията, обявени от председателя на Централния комитет (по-късно Главно управително тяло) Иван Михайлов на учредителния събор, състоял се от 16 до 19 май 1923г. във Варна: “...офицерите от флота, проникнати от съзнанието за грамадното значение на морето в живота на народите, като неизчерпаем източник на богатство, като евтино и добро средство за съобщение с почти всички точки на света, като стратегическа граница, която изисква по-

особени грижи за нейната отбрана, и виждайки от друга страна, че нашият народ не познава, а още по-малко използва тия качества на морето, че у българина все още съществува някакъв почти природен страх от морето, който в миналото е носил много неуспехи и който като червени нишки прозира в цялата наша

история, страх, благодарение на който българските брегове никога не са били чисто български, а всякога са владени или населявани и винаги използвани от чужди нам народности - решиха да основат Български Народен Морски Сговор, който да има задача популяризирането на морските знания между народа, подпомагането му той да почне едно по-осезателно и по-широко използване на морските богатства и най-последно да работи за постепенното и окончателно побългаряване на нашите брегове.....”

Макар това да е официалната изява пред обществото на идейните основи на организация, братята Свободни зидари вече са имали възможността да се запознаят с тях от изнесения на 26.XII.1921г. от Иван Михайлов градеж за “Българския народен морски сговор” по време на занятие на ложа “Светлина”.²⁰

Верен на масонските принципи в програмните си статии “Нуждата от Български народен морски сговор” и “Понятието “Български народен морски сговор”, Иван Михайлов не прави и намек за принадлежност, съпричастност или каквато и да е била друга връзка с която и да е било политическа организация в България. Това се потвърждава и от факта, че БНМС заема неутрална позиция по време на септемврийските събития през 1923 г. Ложа “Черноморски приятели” нараства своето влияние в БНМС през 1924г., когато за заместник председател на Главното управително тяло (ГУТ) е избран Първомайсторът на ложа Яков Найденов. По това време като главен двигател на организацията се утвърждава

²⁰ Иванов, М. Масонските ложи в България. Кюстендил, Изд. “МКИ”, 2002, стр. 224- 233.

секретарят на ГУТ (по-късно главен секретар) морският офицер-масон Георги Славянов, тогавашен началник на Морското машинно училище.

Варненските масони подпомагат БНМС и при издаването на неговото списание “Морски сговор”, което излиза във Варна от 1924 до 1940г. Организацията, поставила си за цел “...пробуждане у нашия народ любов към морето” постепенно се разраства.

Тя създава клонове във всички по-големи градове и развива огромна дейност. За тясната връзка между ложа “Черноморски приятели” и морските среди по това време говори и парадоксалният за непросветените изследователи факт, че до 1941г. (т.е. в продължение на 35 години) царската корона, увенчана с петолъчка, съжителства върху флага на наш военен кораб, учебната яхта на Морското училище “Стрела” и това не дразни никого.²¹

Дейността на братята масони в рамките на БНМС е насочена към създаване на позитивно обществено мнение и търсенето на неговата подкрепа за флота и морската индустрия на страната. В условията на постоянен международен контрол от страна на Съюзническия ликвидационен орган, на строги бюджетни ограничения и на тежка стопанска криза остатъците от официално ликвидирания флот се съхраняват под прикритието на полицейски формирования с граничарско-митнически контролни функции по морската и речната граница на страната. Запазват се част от командните кадри, усъвършенства се системата за тяхната подготовка и преподготовка, развива се морската военнотеоретична мисъл. Постига се най-важното: запазват се и се пренасят през десетилетията българските военноморски традиции, създадени до и по време на Балканската и на Първата световна война.²²

²¹ Панайотов, А. Корона с петолъчка мирно съжителства върху флага на наш военен кораб в продължение на 35 години. - Армия и общество, 1997, № 2, стр. 20.

²² Панайотов, А. Българската морска идея 1919 -1939 година. Варна, Изд. “Морски свят”, 2003, стр. 57-

Това става една от причините през 30-те години на ХХ век, България вече да разполага със свой, макар и скромен морски и речен търговски флот, който се развива и като единствен мобилизационен резерв за нуждите на отбраната. Подготвените кадри за военния и търговския флот до голяма степен са взаимозаменяеми, а приетите след дълги обществени дебати нормативни актове поставят перспективите за развитие на морското и речното стопанство върху законова основа. Прави впечатление, че независимо от историческите превратности и честата смяна на управляващите през тези двадесет години, БНМС остава авторитетна и уважавана организация, чиято дума по разискваните публично въпроси в нейната област не губи своята тежест. Фактът, че Българското търговско параходно дружество през 30-те години се изправя на крака и започва да работи на печалба, като съчетава взаимодействието между частния капитал и държавата, до голяма степен се дължи и на постоянната обществена подкрепа от БНМС, на дейността на флотските офицери, на осъзнаването от българските производители и търговци на необходимостта от неговото укрепване и постоянен растеж.

В заключение трябва да се подчертае, че за утвърждаването на Движението на Свободните зидари в Ориент Варна през двадесетте години на миналия век безспорен принос имат група офицери от флота. Верни на масонските принципи, наред с основаването на ложа “Черноморски приятели”, те поставят началото и безкористно работят за осъществяването на един благороден и родолюбив градеж – утвърждаването на морската идея в България, чрез създаването на Българския народен морски сговор.

Ефектът от патриотичната дейност на тази организация е многостранен. В резултат на дейността на БНМС, българският флот започва постепенно да се възстановява; поставят се основите на морската индустрия; много млади хора се увличат към професиите, свързани с

морското и речното стопанство; частният капитал се стимулира да инвестира в тези области, а благородните цели на организацията консолидират маси от хора от иначе противостоящи в обществено-политическия живот социални групи.

ИЗВОДИ:

1. Създаването на първото военно училище в България отново е идея на масоните.
2. Развитието на морската индустрия и военния флот на съвременната българска държава започва в последните десетилетия на IX век и естествено съвпада с първите стъпки на Движението на Свободните зидари в нашата страна. Макар да липсват категорични свидетелства, може да се предположи, че сред първите посветени братя от черноморските и крайдунавските градове е имало хора, свързани с корабоплаването.
3. Изграждането на военния флот на река Дунав и Черно море, прохождането на речното и морското корабоплаване, както и поставянето на началото на морската индустрия е едно от най-сериозните предизвикателства за младата българска държава и се свързва пряко със зараждането на морската идея в страната. С изпълнението на тази амбициозна задача се ангажира част от индустриалния елит и преди всичко българските морски офицери - масони, които възприемат развитието на морското образование и наука, на българското корабоплаване и морската индустрия като своя свещена мисия.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Свободното зидарство (франкмасонството) е световно движение с етично-нравствена насоченост, изградено като йерархична структура от грижливо подбрани мъже, стремящи се към умствено и нравствено съвършенство при свобода на мненията и толерантност спрямо възгледите на всеки един човек. Масонството не е нито конспиративна организация, нито тайно общество в широкия смисъл на думата, защото неговите цели не са и не могат да бъдат в противоречие с установения ред. Красива морална система, завоалирана в алегии, илюстрирана със знаци и символи - е друго определение на Свободното зидарство.

Основните изисквания към кандидата за масон са вяра в Божественото начало и добра обществена репутация на достойни хора. Да споделя ценностите на масонството и хуманизма, да бъде толерантен към всички гледни точки, да търси начин да помага на останалите хора, да посещава редовно сбирките на ложата в която членува. Франкмасонството изисква от своите членове уважение към законите на страната в която те живеят и работят. Принципите и философията на масонството не влизат в противоречие със задълженията на своите членове като граждани, напротив - помага им да изпълняват своите обществени и лични задължения по-отговорно.

Първите български масони са били посветени през 60-те години на XIX век. Първата българска масонска ложа с име "Балканска звезда" е основана на 20 март 1879 г. в гр. Русе под патронажа на ложата "Великият изток на Португалия", но тя просъществува само 3 години и се разпада поради преминаването на голяма част от членовете и към тогавашното партизанско движение. През 1883 г. в София е основана ложа "Братство", която също има кратка история и просъществува до 1887, когато е приспана поради бурните политически борби. Все още младото и неопитно българско масонство не успява да се разграничи от избухналите

политически противоречия и междуличностна конфронтация в новосформираната българска държава. Това налага Иван Ведър да приспи ложа “Балканска звезда” през 1887 г. До края на 19 и началото на 20 век отделни българи членуват в ложи в Германия, Франция, Турция и др.

По време на втората световна война някои от известните масони (Б. Филов, П. Габровски, Д. Божилов и др.) се стараят да ориентират България към западния свят, докато друга част от тях застават на страната на бъдещият комунистически режим (К. Георгиев, Д. Велчев, Д. Казасов и др.). Така на практика самите масони се разделят между две политически идеологии. След 9-ти септември 1944 г. се правят няколко опита за реактивиране на масонство, но те са безуспешни. Някои от братята масони попадат под ударите на народния съд и са осъдени на смърт само на основание на това че са били членове на ложи, като самото масонство е публично обявено от комунистическият режим за агентура на чужди шпионски централи. В периода на студената война органите на сигурността на комунистическа България са оторизирани да предприемат всякакви репресивни мерки с цел недопускане на реактивирането на масонството в България.

Изглежда, че българското масонство за своите кратки периоди на съществуване винаги е било заложник на световната политика и поради неговата младост, неопитност и липса на дълбоки традиции лесно бива подвеждано в различни посоки, което често е пагубно за него и е принуждавало много негови братя да се оттеглят от активният масонски живот. В най-новата си история масонството се явява част от играта на интереси между Германия и САЩ, като в крайна сметка потърпевши са българските братя.

Днес, масонството в България се развива в условия на демокрация и свобода, изразяващи се в лични права и свободи на гражданите.

Източници:

1. **Маккей А.**, Символизмът на франкомасонството: учение, символи, митове и легенди, Мириам, 2014
2. **Недков, Д.** 125 години масонство в България. ВЛСПСЗБ, 2004
3. П. Судоплатов, Кремъл и Лубянка. Спецоперации (1930-1950), с. 288-289.
4. **Ралчев Р.**, Тамплиерство и масонство: Езотеричната философия на тайните общества, Стандарт, 2014
5. **Сачев Е.**, Въведение към историята на организираното масонско движение в България до 1940 г., ИК „Новата цивилизация“, 2012
6. **Bassanini, A., Scarpetta S.** The Driving Forces of Economic Growth: Panel Data Evidence for the OECD Countries. OECD Economic Studies, 2001, № 33, 10-56;
7. **Fehr, E., Falk A.** Psychological Foundations of Incentives. European Economic Review, 2002, 24, 687-724; Francois, P. Public Service Motivation as an Argument for Government Provision. Journal of Public Economics, 2000, 78, 275-299.
8. **Gui, B.** On “Relational Goods”: Strategic Implications of Investment in Relationships. Dipartimento di Scienze Economiche, Universita di Venezia, 1995;
9. **Gui, B.** Beyond Transactions: On the Interpersonal Dimension of Economic Reality. Annals of Public and Cooperative Economics, 2000, 71 (2), 139-169.
10. **Granovetter, M.** The Strength of Weak Ties. American Journal of Sociology, 1973, 78 (6), 1360-80.
11. **Kelley, H., Thibaut J.** Interpersonal Relations: A Theory of Independence. New York: Wiley, 1978.
12. **Leadbeater, C.** Living on Thin Air: The New Economy. Harmondsworth: Penguin Books, 1999.

13. **Putnam, R.** The Prosperous Community: Social Capital and Public Life. The American Prospect, 1993, 13, 35-42.
14. **Stewart, T.** The Wealth of Knowledge, London: Nicholas Brealey, 2001.
15. **Zelizer, V.** How Do We Know Whether a Monetary Transaction is a Gift, an Entitlement, or Compensation? В: Ben-Ner, A., L. Putterman. (eds.) Economics, Values, and Organization. Cambridge, MA: Cambridge University Press, 1998.

Електронни ресурси:

16. www.otves.bg – посещение на сайта на 05.04.2016г.
17. www.lodge-svetlina.org – посещение на сайта на 22.03.2016г.
18. <http://pontica.bg> - посещение на сайта на 22.03.2016г.